plaut

TRVCVLENTVS.

(ROBUL PORNÌT SPRE MÂNIE).

PERSOANELE:

DINIARCHVS. ADVLESCENS.	Diniarchus. Tânăr.
ASTAPHIVM. ANCILLA.	Astaphium. Roabă.
TRVCVLENTVS. SERVVS.	Truculentus. Rob.
PHRONESIVM. MERETRIX.	Phronesium. Curtezană.
STRATOPHANES. MILES.	Stratophanes. Ostaș.
CYAMVS. SERVVS GETA.	Cyamus. Rob. Geta.
STRABAX. ADVLESCENS RVSTICVS.	Strabax. Tânăr dela țară.
CALLICLES. SENEX.	Callicles. Bătrân.
ANCILLA CALLICLIS.	O roabă a lui Callicles.
SYRA TONSTRIX (ANCILLA PHRONESII).	Syra. Coafeusă. Roaba lui Phronesium.

— Acțiunea se petrece la Athena —

www.digibuc.ro

TRVCVLENTVS.

REPREZENTATĂ LA ANUL 198 A. CR. (LA 191. G. MICHAUT).

— I. Piesă din greceşte. Originalul grec nu se cunoaşte. *Truculentus*, pe româneşte: Om brutal, violent, repede la mânie. (v. 251, 265, 309), după numele unui erou din piesă, caşi *Epidicus*, *Pseudolus*, *Stichus*. — Are prologus, redus la vreo 20 versuri, restul pierdute. Este un prologus post-plautin. Prologul original trebue văzut în monologul lui *Diniarchus*, din prima scenă. La fel, caşi Charinus din *Mercator*. Textul pealocuri, nu e bine restabilit; în special ultimul act.

— II. *Cuprinsul.* Actul I-lu. Din destăinuirile lui *Diniarchus* aflăm că curtezana *Phronesium* are trei amanţi: Pe el, tânăr de familie, dar ruinat, pe un ostaş, *Stratophanes* şi pe un tânăr dela ţară, *Strabax*. *Diniarchus*, reîntors din străinătate, află că *Phronesium*, ca sa poată stoarce de bani pe ostaş, a simulat o naştere, trecând drept al ei un copil al alteia. *Diniarchus* se întâlneşte cu *Astaphium*, servitoarea curtezanei, din convorbirea cărora aflăm obiceiurile curtezanelor.

Actul al II-lea. *Astaphium*, rămasă singură, ne destăinueşte că ea fusese trimisă de stăpână la celălalt amant, la *Strabax*, a cărui casă dela oraş era în apropriere. Bătând la uşe, este rău primită de *Truculentus*, robul lui *Strabax*, care nu vedea cu ochi buni legăturile stăpânului cu curtezana. Se poartă brutal cu ea, deunde şi porecla de *truculentus*. *Diniarchus* se întâlneşte cu *Phronesium*, care îi destainueşte chestia cu copilul. *Diniarchus* îi făgăduieşte un dar.

Soseşte ostaşul, care îşi găseşte iubita aşezată în pat, ca o adevărată lehuză. Ii aduce daruri bogate, de cari *Phronesium* se arată nemulţumită. Sosind şi darurile dela *Diniarchus*, ostaşul se înfurie, dând naştere la o scenă vesela, singura în toată piesa.

Actul al III-lea. Tânarul *Strabax* vine dela ţară cu punga plină, bani luaţi dela părinţi şi e bine primit în casa curtezanei. Dar şi robul *Truculentus*, aşa de pornit împotriva curtezanei, se schimbă dintr'o dată şi devine prieten cu servitoarea acesteia, *Astaphium*.

Actul al IV-lea Se dă pe faţă înşelatoria cu copilul. Părintele fetei, care îl născuse, *Callicles*, află că fiică sa fusese necinstită de Diniarchus şi de ruşine lepădase copilul, pe care îl luase curtezana, printr'o femeie interpusă, *Syra*. Diniarchus e silit să ia pe fată în căsătorie. Voind să-şi ia copilul, este înduplecat de curtezana, să i-l mai lase câteva zile, ca să-l mai stoarcă de bani pe ostaş.

Actul al V-lea. Ostaşul şi tânărul *Strabax* se gasesc faţă în faţă şi încep a-se concura, cine dă mai mult. Asistam la un târg ruşinos.

— III. Subiect aparte în tot teatrul lui Plautus. Dacă până aci el a descris apucăturile curtezanelor, în *Asinaria*, *Cistellaria* şi aiurea, aci ni se înfăţişează tabloul viu al vieţei, la o curtezană. Intriga se deseneaza în actul întâi şi se desăvârşeşte în al patrulea, odată cu aflarea părinţilor copilului şi casătoria lui Diniarchus. Dar Plautus a mai lungit acţiunea cu înca doua scene, actul al V-lea, caşi aiurea (*Miles gloriosus*, *Pseudolus*, *Stichus*). Pare curios şi neverosimil; Schimbarea bruscă

www.digibuc.ro

în atitudinea lui *Truculentus* şi purtarea lui *Diniarchus*, care îşi lasă mai departe copilul în casa curtezanei, ca să-l speculeze.

Deşi intriga e simplă, scenele însă n'au viaţă. Umorul, aşa de obişnuit la Plautus, este redus la o singură scenă, scena dintre *Cyamus* şi *ostaş*, din actul al IV-lea, care ne reaminteşte scena dintre Mercurius şi Sosia, din *Amphitruo*. Ca acţiune, în definitiv, nu se petrece mai nimic şi sub acest raport se apropie de *Stichus*. Sunt simple tablouri, care se succed. Ideia fetei necinstită şi obligaţia de a fi luată în căsătorie, apropie comedia de faţă de o alta, de *Aulularia*, iar tânguelile lui *Diniarchus*, v. 758-770, ne reamintesc pe Argyrippus, din *Asinaria*, v. 127-152, ori pe Philolaches, din *Mostellaria*, v. 84-156.

— IV. Eroli. O lume întreagă de stricaţi şi din diferite stări sociale. O curtezană, *Phronesium*, care întreţine în acelaş timp legaturi cu trei persoane, pe care le păcăleşte, preferind pe cel care dă mai mult. Este curtezana de tip grec. Subreta ei, *Astaphium*, ne reaminteşte pe o *Cleareta*, din *Asinaria*, ori pe o *Lena*, din *Cistellaria*. *Diniarchus*, tipul tânărului stricat din convingere, care n'are altă părere de rău, decât aceea de a nu mai avea, ce da şi ce pierde. E un tip aparte în tot teatrul lui Plautus, tipul Grecului complet decăzut. *Truculentus*, care ar fi putut fi un al doilea *Lydus*, din *Bacchides*. O noutate, *Strabax*, tânăr dela ţară, care nu e mai puţin stricat, ca tinerii dela oraş.

— V. Morala. Niciuna, pentru noi, medernii. Pentru Romani, eră o justificare, pentrucă Plautus i-a avertizat [1]), că e vorba de obiceiuri greceşti. (*pergraecetur*, 88), cum de altfel a făcut-o totdeauna. (*Asinaria*, 199; *Bacchides*, 743, 813; *Mercator*, 525; *Mostellaria*, 22, 64, 960; dar în special în *Casina*, prologus şi în *Stichus*, 670). Şi totuş, la o laltă cu *Pseudolus*, comedia de faţă erau favoritele lui Plautus. (Cic. *De senectute*, XV). Aceasta ne arată, care erau preferinţele publicului.

— VI. Caracteristice: 1) Tabloul unei vieţi la o curtezană: moravurile şi lipsa lor de scrupule — 2) Particularitaţile de limbă; despre Prenestieni şi vorbirea lor, v. 689-691 (le fel, *Trinummus*, 608). — 3) Versurile 609-611 ne reamintesc pe Carageale, în *Noaptea furtunoasă*.— 4) Al doilea prologus, în destainuirile lui *Astaphium*, v. 210-254. — 5) Frumoase antiteze demne de un Tertullianus, de mai târziu. (V. v. 190, 707, 932).

— VII. Muzica. Una din comediile muzicale. Predomină *cantica* şi *recitativul*; *diverbium* redus la 264 v. Sunt şase *cantica*: V. 95-129; 209-255; 448-464; 551-574; 581-625; 711-729. Recitativul încadrează părţile lirice şi sfârşeşte comedia, 498 versuri. Sunt interesante trecerile dela *canticum* la *recitativ*, în aceeaş scenă. V. 448-481, 551-630.

— VIII. Nu există nicio imitaţie moderna.

---

1) In prologus se aminteşte lucrul acesta.

www.digibuc.ro

CUPRINSUL PIESEI.

Trei tineri se topesc de dragoste, în acelaş timp, pentru aceeaş femeie. Unu-i dela ţară, altul dela oraş, al treilea din altă parte. Şi femeia, ca să-l atingă mai bine la pungă pe ostaş, îşi dá, în taină, ca al său, pe un copil născut de o alta, în mod ascuns.

Se află un rob de o mare violenţă şi cu apucături sălbatece, ca nu cumva lupoaicele să-i răpească avutul stăpânului. Şi totuş se moaie şi el.

Soseşte ostaşul şi de dragul copilului dărueşte bogate daruri.

La urmă, părintele fetei înşelate află totul şi se înţelege, ca să-i ia fata în căsătorie, cel care o siluise. Acesta îşi află ca al său copilul, care fusese trecut de curtezană ca al ei.

PROLOGVS [1]).

Plautus vă cere un colţişor cât de mic, în marele şi prea frumosul vostru oraş, ca să aducă aci Athena, fără architecţi. Ei acum? O să i-l daţi, ori ba? Spun da, din cap * * * * * * * * [2]) fără întârziere. Dar dacă ar fi să cer ceva din al vostru? Ei spun da.

Ei, pe Hercle! In voi mai zac încă vechile datini din bătrâni, să daţi repede cu gura, când e să nu vreţi ceva. Dar, să ne vedem acum de lucrul, pentru care am venit aci.

Scena aceasta, precum o vedeţi, va fi Athena, câtá vreme o să ne jucăm comedia aceasta. Aci locueşte o femeie, al cărei nume este Phronesium. Zace într'însa toate apucăturile vre-

---

1) Diverbium. *(iambi senarii)* v. 1-94. — 2) Text nesigur. Ca ton, se aseamăna cu prologul din *Captivi*. Compara v. 10-13.

www.digibuc.ro

murilor de azi: Niciodată nu cere dela amantul ei — firește, ce i-a fost dat; iar, pentru rest, își dá toată silința — să nu-i mai rămână nimic, tot cerându-i și luându-i într'una, așacum li-e femeilor firea. Și apoi, toate femeile fac la fel, când se știu îndrăgite.

Ea face pe un ostaș să creadă c'ar fi născut un copil, pentru ca mai ușor să-i smulgă averea, să s'aleagă prafu și pulberea de ea. Ce mai atâta vorbă? * * * * * *

ACTVL I-iu.

Diniarchvs [1]).

O viață întreagă de om și tot n'ar fi îndeajuns pentru un îndrăgostit, să poată învăța, cum trebue, în câte chipuri se poate pierde. Și nici chiar Venus însăș, în puterea căreia stă, în cel mai înalt grad, soarta celor îndrăgostiți, n'ar putea să-l învețe științța aceea, în câte feluri amantul poate fi dus de nas, toate chipurile, în care se poate pierde, toate ademenelile, cu care el se lasă a fi ademenit: Câte vorbe blânde, câte mici mânii, ce vorbe grele spuse la suparare, o, zei, că doar martori îmi sunteți, voi! Câte jurăminte mincinoase apoi, pelângá atâtea daruri: Mai întâi și'ntâi, tocmeala pe anul întreg [2]). Asta-i jupueala cea d'întâi. Pentru ea — ți-se dau trei nopți. Și între timp apoi: bani, vin, untdelemn, grâu. Te încearcá muierea, de ești darnic, sau strâns la pungă: Intocmai ca la pescuit, când pescarul se pregătește s'arunce plasa în prinzătoare: când a dat cu plasa de fund, o trage la sine de funie; și, de a dat peștele în ea, se aține, să nu-i scape, culegându-i, când de-o parte, când de alta, pânăce îi scoate pe toți peștii afară.

Așa-i și în dragoste. Dacă îndrăgostitul dă tot ce i-se cere

---

1) Prologul original, la fel cu prologul Charinus, din *Mercator*. E scris în metrul obișnuit al prologului, *iambi senarii*.

2) *merces anua*. Ea se facea uneori sub formă de contract, despre care avem o mențiune în *Asinaria*, act. IV. Obiceiul e semnalat și de Ovid'us, în *Rem. amoris* v. 660-667

www.digibuc.ro

şi s'arată mai darnic, lăsând sgârcenia la o parte, i-se mai hărăzesc câteva nopţi. In acest timp, el înghite momeala din vârful undiţei. A gustat din nectarul dragostei celei dulci şi băutura asta i s'a vârît bine la inimă, atunci pedată s'a dus şi el şi averea şi credinţa lui. Iar dacă dama mai face şi pe busumflata faţă de îndrăgostitul ei, atunci el se pierde de douăori: Işi pierde şi averea şi totdeodată şi mintea [1]). Işi pune în gând să-şi mântue pe una din două, pierzania e la fel: I-se răresc nopţile de dragoste, i-se îmbolnăveşte sufletul [2]); i se înteţesc, el se bucură, dar averea i-se duce.

Prin casele astea de plăceri cam astfel se întâmplă: Mai nainte chiar de a-i fi dat ceva, ea se şi pregăteşte, să-ţi ceară o sută: Sau că i-a pierit bijuteria, ori haina i s'a deşirat, vreo sclavă de cumpărat, un vas oarecare de argint ori de aramă, vreun pat de preţ [3]), sau vreun dulap grecesc, sau — mereu se tot găseşte câte ceva, pe care amantul trebue să-l dea iubitei sale.

Şi, pecând noi ne pierdem averea, cinstea şi pe noi însine, cătăm să ne ascundem cu mare grije toate astea, să nu ne simtă cumva părinţii, ori rudele. Şi în timp ce ne ascundem de ei, dacă ne-am destăinui lor, să ne astâmpere la timp vârsta noastră, să putem lăsa şi noi urmaşilor, din ce am moştenit dela strămoşi, am face atunci să nu fie atâţia codoşi şi curtezane şi mai puţini oameni risipitori, decum sunt acuma. Pentrucă astăzi codoşii şi curtezanele sunt mai numeroşi şi decât muştele, atunci când e căldura mai mare. Şi nicăeri aiurea n'ai să-i întâlneşti, decât în preaşma bancherilor, pe aceşti codoşi şi curtezane, pierzându-şi ziua întreagă şi asta se înţelege dela sine, ca unul care ştiu că în monetă este mai multă stricăcinne decât metal curat. Pe cari, n'aş şti să spun, dece îi amestecă lumea cu bancherii, caşicum ei ar fi registrele, în care se trec datoriile [4]), cele ce se încasează, vreau să spun, iar nu

---

1) *perit ab re atque animo.* — Cam la fel se va tângui şi Charinus, în *Mercator*, 1-40; Philolaches, în *Mostellaria*, 85-155. V. şi Lysiteles, în *Trinummus*, 223-275. — 2) *ab animo perit.* — 3) *dapsilis (Ital.).*

4) *aera perscribantur usuraria.*

www.digibuc.ro

cele ce ies afară din casă, ca împrumuturi [1]); să nu se creadă altfel. Şi apoi, într'un oraş mare, cu mulţi locuitori, în timp de linişte şi pace, când duşmanii au fost răpuşi [2]), se cade să mai iubească şi oamenii, cari au cu ce-şi plăti dragostea.

Pentrucă, curtezana aceasta, care îmi locueşte aici, Phronesium, şi-a tras tot numele ei din mintea mea, că doar Phronesium însemnează înţelepciune. I-am fost, ce să zic, cel mai scump şi cel mai deaproape al ei şi asta e cea mai mare nenorocire pentru punga unui îndrăgostit; iar, când ea şi-a găsit un altul, mai larg la mână, care să dea mai mult, m'a dat atunci pe mine la o parte, deşi ticăloasa îmi spunea că-i este rău văzut, un nesuferit, ostaşul acela din Babylonia. Acesta se spune c'o să sosească acum din străinătate.

Acuma, ea a pus la cale un vicleşug: Ca să se scape de mine, se preface, precum c'ar fi născut şi ostaşul acela ar fi tatăl copilului. Ca să poată petrece cu el după moda grecească [3]), i-a scornit, ticăloasa de ea, povestea asta cu copilul. Pe mine socoate ea că mă poate lega la gard? Ce, şi-a putut ea închipui, să fi fost chip, să se ascundă de mine, dacă ar fi fost cumva însărcinată?

E a treia zi, decând sunt în Athena, sosit din Lemnos, unde am fost cu o însărcinare de stat. Dar, asta-i chiar Astaphium, mica servitoare a aceleia. Şi cu ea am fost deasemenea în bună prietenie.

Astaphivm. Diniarchvs.

As. [4]). (către o sclavă). Vegheaţi la uşi şi fiţi cu ochii în patru în casă, ca, cei ce ne cercetează, să nu plece mai încărcaţi, decum au venit; nici, cei ce au venit la noi cu mâinile goale, să plece afară cu ele încărcate. Cunosc eu apucăturile

---

1) *accepta, expensa.*

2) Să fie şi aici, caşi aiurea, în prologuri, o aluzie la războiul al doilea Punic, care se sfârşise cu bine, cu puţin timp mai nainte?

3) *pergraecetur.* Aiurea: *Graeca fide, congrecem, pergrecetur, generis graecist, pergraecaminei, pergraecari.* V. studiul, V.

4) Canticum. V. 95-129.

www.digibuc.ro

omeneşti; asta le e purtarea tinerilor de astăzi: Vin la dame în bandă, de câte cinci, sau şase scandalagii, înţeleşi de mai nainte. Când au intrat în casă, unul [1]) din ei s'apucă să zăpăcească femeia cu sărutări, pecând ceilalţi şterpelesc, ca nişte hoţi[2]).

Iar, dacă văd pe cineva că-i păzeşte, se pornesc pe glume, să încânte pe pasnic, mai cu vorba, mai cu gluma; şi nu odată se îndoapă din al nostru, cum fac cârnăţarii cu cârnaţii.

Pe Polux, aşa se petrece şi unii din voi, privitori, ştiţi, că eu nu vă spun minciuni, pe Polux. Pentru ei e o chestie de simplă lovitură, de îngâmfare, de a smulge o pradă dela cei ce jefuesc pe alţii [3]). Dar şi noi, pe Castor, la rândul nostru, le plătim cu vârf şi îndesat jecmănitorilor noştri: Pentrucă chiar ei înşişi văd cum le păpăm averea, sau ne-o aduc la noi, chiar ei, de bună voie.

Di. (aparte). Asta, cu vorbele acelea mă loveşte şi pe mine, că şi eu mi-am adus avutul la ele.

As. Să nu-mi uit, pe Polux, am să-l aduc chiar cu mine, la noi, de va fi să fie acasă.

Di. Ei! Stai puţin, Astaphium, mai nainte de a pleca! *As.* Cine mă cheamă înapoi? *Di.* Vei şti: Uită-te încoa.

As. Cine eşti?

Di. Unul care vă doreşte numai belşug. *As.* Dă-ne, dacă vrei să fie. *Di.* Va fi. Uită-te numai încoa. *As.* Oh, mă omori cu zile, oricine-i fi.

Di. Tartorul răutăţilor, stăi!

As. Prea bunătateo, nesuferitule!

Diniarchus să fie acela? Chiar el e.

Di. Sănătate! *As.* Şi ţie la fel!

Di. Bate mâna încoa şi apropie-te şi tu.

As. Sclavă ascultătoare la poruncile tale îţi sunt.

Di. Ce faci? *As.* Sănătoasă şi mă ţin bine.

Că ai venit din străinătate, o să fii ospătat c'o masă.

Di. Bine zici şi bună poftire, Astaphium.

---

1) *oenus* p. *unus* — 2) *agant cleptae* (κλέπτης).

3) *de praedonibus praedam capere.*

www.digibuc.ro

As. Rogu-te, lasă-mă, să mă duc, unde mi-a poruncit stăpâna. *Di.* Du-te [1]). Dar, ia ascultă? *As.* Ce vrei?

Di. [2]). Spune, incotro o porniseşi? Cine este? Pe cine vrei s'aduci cu tine?

As. Pe Archilinis, moaşa.

Di. Afurisită muiere, miroşi a învăţătura de-a stăpâne-tei. Te-am prins, afurisito, cu minciuna, pe faţă.

As. Dece, rogu-te?

Di. Pentrucă tu spuseşi mai adineaori că vrei să-l aduci, iar nu s'o aduci. Şi acum, din bărbat se şi făcù femeie. Afurisită vrăjitoare! Dar, în sfârşit, vorbeşte, cine e omul ăsta, Astaphium? Vreun nou îndrăgostit?

As. Eşti din cale-afară de plicticos, pare-mi-se.

Di. Dece ţi-se pare?

As. Pentrucă îţi ai îmbrăcămintea şi mâncarea ta şi-ţi mai vâri nasul în treburile altora.

Di. Voi mi-aţi dat prilejul.

As. Dece, rogu-te?

Di. Te voiu lămuri: Averea la voi mi-am pierdut-o şi tot voi m'aţi făcut, să-mi uit de treburile mele. Dacă mi-aş fi păstrat averea, aş avea cu ce învârti şi eu vreo negustorie.

As. Şi crezi tu c'ai putea lua în întreprindere pe Venus, sau pe zeul Amorului, numai aşa, ca să mi-te afli în treabă?

Di. Cea cu afacerile ea este, nu eu. Înţelegi lucrurile pe dos. Pentrucă ea, împotriva învoelii noastre, drept dare a păşunatului, mi-a luat toată turma.

As. Ce paţi tu, au mai păţit-o şi alţii, cari nu-şi ştiu îngriji, cum trebue, ale lor. Când nu-şi mai pot plati dările, dau vina pe perceptori [3]).

---

1) E una din scenele vii ale lui Plautus, în care cuvintele se încrucişează, în răspunsuri repezi şi pline de vioiciune. (*Amphitruo*, 153-462; *Epidicus*, 1-100; *Mostellaria*, 885-002; *Persa*, 183-250 etc.).

2) Recitativ. (*iambi septenarii*), 130-208.

3) *incusant publicanos. Publicani* erau cei cari luau dela stat, în arendă, diferite venituri, ca: vămi, poştă, drumuri. Deci, cei cari încasau dările.

www.digibuc.ro

Di. Afacerea cu crescàtoria de oi [1]) nu mi-a mers bine, la voi; acum umblu să iau, după slabele mele mijloace, un petecel de pământ de arat [2]), tot aci, la voi.

As. La noi, ogor de muncit nu-i; de păşunat [3]), da. De-ţi e aminte de arătură, caută-ţi mai bine copii tineri, cari au obiceiul a-se desţeleni. Noi avem meseria noastră, aceia şi-o au pe-a lor.

Di. V'am cunoscut eu bine şi pe unii şi pe alţii.

As. D'aia, vezi, pe Polux, ţi-ai pierdut piuita, pentrucă ai fost lovit din două părţi. Dar, din amândouă, pe care ai voi-o mai bine?

Di. Voi sunteţi mai făr'de ruşine, iar aceia sunt şi mai nelegiuiţi. De li-se dă ceva, s'a dus, că nici ei înşişi nu s'aleg cu ceva; voi însă, cel puţin, orice vă pică în mână, îl şi-l beţi şi-l mâncaţi. Şi apoi, aceia sunt nişte nemernici; voi, fiinţe de nimic şi pline de îngâmfare.

As. Vorbele de rău, pe care le spui împotriva noastră, toate astea ţie ţi-le spui, Diniarchus, caşicum ţi-ar fi spuse din partea noastră şi a lor.

Di. Cum vine asta?

As. Să-ţi spun pricina: Pentrucă, cine învinueşte pe un altul de lucruri urîte, trebue să fie mai întâi el fără prihană. Tu, înţeleptul, cu ce te-ai ales dela noi, pecând noi, fiinţe de nimic, ne-am ales cu ceva dela tine!

Di. O, Astaphium, nu-ţi erà mai nainte obiceiul, să-mi vorbeşti în felul ăsta, ci cu blândeţe, pe vremea aceea, când erà la mine, ce este acum la voi.

As. Cât trăeşti, te ştie lumea; ai murit, adio. Tu, pecând trălai, te ştiam [4]).

Di. Şi mă crezi tu că-s mort?

As. Şi poţi fi altfel, rogu-te? Mai nainte erai un îndrăgos-

---

1) *res pecuaria.* Este vorba de oi. Indrăgostiţii sunt jumuliţi de parale, cum se lasă oile a fi tunse de părul lor. V. *Bacchides,* 1121; *Mercator,* 524, 525. — 2) *aratiunculam.* — 3) *aruos, sed pascuost ager.*

4) La fel: *Care a fost, a murit, care a fi, mi-e spre folos. (Pseudolus,* 248).

www.digibuc.ro

tit de cea mai aleasă speţă şi acum îmi vii la iubită, să-i faci cadou văicărelile tale.

Di. Pe Hercle, din vina voastră s'a făcut, că prea v'aţi grăbit atunci cu jupueala. Trebuia să mă jegmăniţi mai pe 'ndelete, să mă puteţi păstra mai îndelungă vreme.

As. Cel îndrăgostit e întocmai ca un oraş duşman.

Di. Cum vine vorba asta?

As. Cu cât se poate cuceri mai repede, cu atât e mai bine pentru o curtezană [1]).

Di. Aşa e, dar un prieten e cu totul altceva, decum e un îndrăgostit: Un prieten, pe Hercle, cu cât este el mai vechiu, cu atât e şi mai bun. Şi apoi, pe Hercle, nu am murit chiar de tot. Mai am şi eu chiar ceva pământ şi case [2]).

As. Pentruce, rogu-te, îmi stai atunci înaintea casei, ca un necunoscut, ca un străin? Aide, înăuntru, că doar nu eşti din cei străini, pentrucă, pe Castor, pe nimeni altul nu iubeşte ea astăzi mai mult, în inima şi sufletul ei, dacă cu adevărat ai pământ şi case.

Di. Cu miere vă e unsă limba şi vorbirea voastră, faptele însă, caşi inima, vă e numai fiere şi oţet înăcrit: Deaceea, pe limbă, aveţi numai cuvinte dulci, în inimă fiere amară.

As. Indrăgostitul, când nu mai are, ce da, — n'am învăţat, ce să mai spun.

Di. Indrăgostitul, care nu mai are, ce aş mai putea da — n'am învăţat, ce să mai spun [3]).

As. Nu de-al de astea, bunătateo, trebuia să le ştii povesti, ci despre acei cărpănoşi, cari au pică pe fericirea lor însăş [4]).

Di. Afurisită eşti şi mereu bună de gură, ca de obiceiu.

As. Ca un dorit, ce erai, ne-ai sosit din străinătate! Pentrucă, rogu-te, stăpâna dorea să te vadă.

Di. Şi mai ce?

---

1) *Amator similest oppidi hostilis.* Cam la fel îi vorbeşte şi Cleareta lui Argyrippus, în *Asinaria*, v. 153-248; ori Ballio lui Calidorus, în *Pseudolus*, v. 248-380, care îi cerea să vină *cu lacrimi de argint.*

2) La fel spune şi Argyripus, în *Asinaria*, 233-234.

3) Inţeles indecent. — 4) *qui cum gentis suis belligerant.*

www.digibuc.ro

As. Pe tine numai, dintre toţi, te iubeşte ea.

Di. Bravo! Moşie şi case îmi veniráţi la timp în ajutor! Dar, ce zici, Astaphium?

As. Ce vrei?

Di. Este înăuntru acum Phronesium?

As. Cum e pentru alţii, e şi pentru tine, fireşte.

Di. E sănătoasă?

As. Ba, încă, pe Polux, va fi şi mai şi, sper, când o să te vadă.

Di. Asta ne e păcatul nostru cel mai mare: Când iubim, atunci ne pierdem şi minţile [1]). De ni-se spune pe plac, aşacum 190
voim, deşi e minciună curată, ca nişte proşti, noi o credem adevărul curat. In dragoste suntem jocul pornirilor de tot felul [2]).

As. Ei, lucrul nu-i chiar aşa!

Di. Şi spui tu că ea mă iubeşte?

As. Şi încă numai pe tine.

Di. Am auzit c'a născut. *As.* Ah, rogu-te, taci, Diniarchus!

Di. Dece?

As. Mă îngrozesc, nenorocita de mine, oridecâteori se a- 195
duce vorba despre naşterea asta. Erà, mai mai, să rămâi fără Phronesium. Du-te, înăuntru, s'o vezi. Dar s'o aştepţi; are să vină îndată, pentrucă erà în baie.

Di. Ce spui, tu? O femeie, care n'a fost niciodată grea, cum a putut ea naşte? Şi apoi, după câte ştiu şi eu, n'am simţit deloc, că i s'ar îngroşa cumva pântecile.

As. Se ascundea, se temea şi ea de tine, să nu te-apuci, 200
s'o îndupleci, să lepede şi să-şi omoare copilul [3]).

Di. Pe Polux, atunci tatăl copilului este ostaşul acela din Babylonia, a cărui sosire o aşteaptă ea acum?

As. Ba, dupăcum ne-a venit dela el ştire, se spune c'o să pice încoa dintr'un moment într'altul. Mă mir chiar că încă n'a sosit.

Di. Aşa dar, să mă duc înăuntru? 205

---

1) *quom amamus, tum perimus.* — 2) *-|- ne uias utamur - - ira.* Text nesigur. — 3) *ut abortioni operam daret puerumque ut enicaret.*

www.digibuc.ro

As. Dece nu? Cu curaj, ca la tine acasă; pentrucă, pe Polux, din clipa deacum, nu ne eşti tu tot al nostru, Diniarchus?

Di. O să te înapoiezi mai repede?

As. Sunt caşi înapoiată: Nu-i departe, încotro m'am pornit.

Di. Atunci, să te înapoiezi de grabă. Până atunci, am să aştept aci, la voi.

ACTVL AL II-lea[1]).

Astaphivm[2]).

Ha, ha, ha! Răsuflai,
că se duse de aci nesuferitul meu!
Însfârşit, iată-mă singură. Acum, îmi pot
da drumul gurii, să vorbesc în voie, tot ce
vreau, orice-mi va trece prin minte.
Îndrăgostitului ăsta, stăpâna i-a şi cântat, la noi, veşnica pomenire a averii sale, pentrucă moşioara şi casele îi sunt arvunite drept plată a dragostei.

Adevărul e că stăpâna îşi destăinueşte deschis, faţă de el, gândurile ei cele mai lăuntrice, aşa că el este pentru ea mai mult un prieten sfătuitor, decât unul, care ar ajuta-o cu punga. Cât a fost, a dat şi el; acum, nu mai are nimic; că, ce avea el, avem noi acum. Asta are acum, ce bruma avusesem şi noi, odată. Aşa e roata lumii: Norocul se schimbă pe fiece clipă, că viaţa e aşa de schimbăcioasă[3]). Nouă ne rămâne amintirea că el a fost odată bogat, iar lui că noi am fost cândva sărace. Totul e chestie de memorie. Prost e cel care se mai minunează[4]).

---

1) Pauza de act e foarte nenaturală aci. Alte ediţii o pun la v. 447.

2) Canticum, v. 209-254.

3) *humanum facinus factumst.*
actutum fortunae solent mutari, uaria uitast.
Ideie redată mai elegant prin versul acesta:
Tempora mutantur et nos mutamur in illis.

4) Destăinuirile lui Astaphium se aseamănă cu ale curtezanei Lena,

www.digibuc.ro

Dacă el a sărăcit, să ne dea nouă pace: El şi-a iubit, aşă cere buna dreptate. Ar fi curată nenorocire, de ne-ar apuca mila de toţi, cari nu şi-au îngrijit averea, cum trebue.

O codoaşe pricepută se cade să aibă dinţi buni, să
ştie să râdă, la cei ce vin şi vorbe blânde să le spună,
gândul rău să-l ţină în ele, iar pe limbă vorbe bune. Curte-
zana chiar să fie, la fel cum e mărăcinele.

Pe cine l-a atins, să-l nefericească, să-l sărăcească şi nici nu trebue ca vreodată curtezana să plece urechea la ce spune clientul. Nu are bani, să-l trimită acasă, cum se trimite soldatul, care nu-şi vede de milităria lui [1]). Adevăratul îndrăgostit nu va fi niciodată, cum trebue, dacă nu e duşmanul propriei sale pungi. Cât are, să iubească; când n'o mai avea, să s'apuce de-o altă meserie. A isprăvit banii, el însuşi, de bună voie, să lase locul altora, cari au. Nu-i nicio pricopseală, dacă, cel ce dă, nu are plăcere, să dea din nou. La noi, acela este cu adevărat îndrăgostit, care dă şi-şi uită că a dat. Adevăratul îndrăgostit e acela, care, uitându-şi de toate ale sale, îşi cheltueşte averea nebuneşte.

Dar, se tot plâng de noi bărbaţii, precum că ne-am purta cu ei fără pic de suflet şi c'am fi prea lacome. Cum suntem? Şi la urmă, ce rău facem noi? Pentrucă, pe Castor, nu e îndrăgostit, care să dea îndeajuns iubitei sale, cum nici noi, pe Polux, nu primim îndestul şi nici nu cerem atât, pecât ni-se cuvine.

Când e sleit la pungă [2]), cel care ne 'ndrăgeşte,
De spune că nu are, deunde să ne dea,
Il credem pe cuvânt.
Şi dreptul nostru care se cuvenea să fie,
Să ni-l primim ca lumea, nu-i chip, când cel ce dă,
Nu are îndestul.
Şi-atunci ne nevoim, să dăm fuga la alţii,
Mai darnici, cari au comori mai neatinse,
Din care să ne dea.

---

din *Cistellaria*, v. 120-148, alcătuind şi aci al doilea prologus. Iar ideile ei ne reamintesc pe ale Cleaeretei, din *Asinaria*, v. 155-248.

1) *pro infrequente militia.* — 2) *sterilis ab datis.*

www.digibuc.ro

Precum avem acuma un tânăr dela ţară
Cel care locueşte-în casele de-aci, pe Polux,
Drăguţ şi larg la pungă.
Ca să n'o afle tas-o, în noaptea ce trecù,
S'a strecurat la noi, prin poarta din grădină.
Cu el vreau să dau ochii.
Păcat însă că are un rob, prea mânios,
Cum vede pe vreuna din noi în preajma casei,
Se 'nfurie grozav.
Pedată ne goneşte, strigând în gura mare,
Cum ar sbiera la gâşte, să fugă dela grâu [1]),
Aşa-i de bădăran.
Intâmplă-se orice, să bat acum la uşe.
E-aci cumva portarul, cel ce păzeşte poarta?
Să vină careva afară.

Trvcvlentvs. Astaphivm [2]).

Tr. Cine-i acolo, care bate cu aşa neruşinare la uşa noastră?
As. Eu sunt. Uită-te încoa spre mine. *Tr.* Cine „eu"?
As. Au „eu", nu-ţi spune că sunt eu?
Tr. Ce-i venirea asta a ta aşa de aproape de casa noastră, ce-i bătaia [3]) asta la uşe?
As. Sănătate bună!
Tr. Sunt sătul de urările astea ale tale. Nu-mi trebue. Nu vreau să fiu sănătos. Mai bine să mă ştiu bolnav, decât sănătos, cu urarea ta. Dar, vreau să ştiu, cu ce-ţi sunt datoare ţie uşile casei noastre [4])?
As. Potoleşte-ţi, rogu-te, focul [5]).
Tr. Pe Hercle, potoleşte-ţi-l mai bine, tu, pe-al tău, care ţi-arde de aşaceva, neruşinato, care îndemni la lucruri ruşinoase pe unul dela ţară, ca să-ţi baţi joc de el.
As. Mânia, am spus: Dupăcum îţi fù auzul, te greşişi cu

---

1) *de frumento abigit.* (p. *a frumento).*
2) Recitativ. *(troch. septenarii),* v. 255-321).
3) *quid tibi accessio, aut pultatio?*
4) *nostrae domus.* — 5) *comprime eiram (eiram,* p. *iram).*

www.digibuc.ro

o literă [1]): Zău, ăsta-i din cale-afară de iute, pornit spre mânie [2]).
Tr. O să-mi mai spui vorbe de rău, femeie?
As. Ce vorbe de rău îţi spun eu?
Tr. Pentrucă mă numeşti om iute, pornit spre mânie. Acum, însfârşit, dacă nu pleci îndată, sau nu spui repede, ce cauţi, pe Hercle, te joc cu picioarele, femeie, ca scroafa de mistreţ puii.
As. Asta-i chiar curată bădărănie de ţară!
Tr. Puţină ruşine la nas, turmă de maimuţe! Imi venişi aci la vedere cu oasele împodobite, pentrucă ţi-ai îmbâcsit haina de negreală, neruşinato? Au, de aceea te crezi frumoasă, pentrucă primeşti brăţeli de bronz?
As. Acum îmi placi, că-mi arunci fără ruşine vorbele în obraz.
Tr. Dar asta, ce te întreb eu acum? Dela ce rob ai primit inelele astea de bronz, pe care le porţi cu tine? Pun rămăşag că sunt de lemn aste trofee ale isbândei tale de femeie.
As. Nu mă atinge [3]).
Tr. Eu să te ating? Aşa să-mi am eu parte de ţepeliga mea, dacă nu mi-ar plăcea mai bine să-mi îmbrăţişez la mine, la ţară, vaca mea cerbană [4]), să-mi mâiu cu ea o noapte întreagă în paie, decât să mă hărăzeşti tu cu o sută de nopţi de ale tale, cu mâncare cu tot [5]). Imi arunci în faţă ţărănia mea? Când ai întâlnit tu omul, care să se ruşineze de ruşinea ta?
Dar, ce treabă ai, femeie, aci, la casa noastră? Dece dai fuga într'una încoa, oridecâteori se întâmplă să venim la oraş?
As. Vreau să mă întâlnesc cu femeile astea dela voi.
Tr. De ce femei îmi băsneşti tu, când la noi, în casă, nu-s nici muşte de partea femeiască?
As. Nu locueşte aci, la voi, nicio femeie?
Tr. Sunt duse la ţară, îţi spun, cară-te.

---

1) *eiram dixi: dempsisti unam litteram.* Probabil că Truculentus, în loc de *iram*, înţelesese: *hiram (hira*, intestin, cu înţeles indecent). Aşa se explică răspunsul lui şi riposta lui Astaphium. Joc de cuvinte, care nu se poate reda. — 2) *Truculentus.* De aci numele robului şi al piesei. Cu acest înţeles se mai întâlneşte în *Bacchides*, v. 763.
3) *Ne attigas me.* — 4) *patulam bouem. Patulus*, deschis. Bou cu coarnele larg deschise, răschirate. — 5) *centum cenatas noctes.*

www.digibuc.ro

As. Dece strigi, nebunule?

Tr. Dacă nu te grăbeşti, să pleci de aci, în fuga mare, pè Hercle, ţi-am şi smuls depe cap părul ăsta al tău fals, frumos potrivit, pieptenat şi îmbâcsit de pomezi, sulemenito până'n măduva oaselor [1]).

As. Pentruce?

Tr. Pentrucă ai avut neobrăzarea să mi-te apropii de uşa noastră, îmbâcsită de pomezi şi pentrucă ţi-ai vopsit aşa de frumos buzele cu roşu.

As. Pe Castor, mă roşii şi eu, prăpădita de mine, din pricina gălăgiei tale.

Tr. Aşa, ai? Te roşişi? Caşicum ai mai fi lăsat pe corpul tău vreun locşor, care să mai poată fi vopsit, ticăloaso! Ţi-ai mânjit buzele cu roşu şi tot trupul cu cretă [2]). Sunteţi nişte ticăloase!

As. Ce rău v'au făcut vouă nişte ticăloase ca noi?

Tr. Ştiu eu mai mult, decum îţi închipui tu că ştiu.

As. Ce ştii, rogu-te?

Tr. Că stăpânul nostru cel tânăr, Strabax ce fel se pierde la voi, cum îl împingeţi spre necinste şi ruşine.

As. De te-aş vedea sănătos la cap, ţi-aş spune: „Ne defăimezi". Nimeni nu se pierde aci, la noi: cel mult îşi pierde averea; şi, dupăce şi-a pierdut-o, dacă vrea să se ducă dela noi, slobod e, să se ducă sănătos. Eu însă nu-l cunosc pe tânărul ăsta al vostru.

Tr. Vorbeşti serios? Dar, despărţitura aceea de piatră [3]), care ne împrejmue grădina şi care, în fiecare noapte, se micşorează cu o piatră [4]), peunde şi-a deschis el un drum spre voi, ca să se piardă?

As. Mirare nu-i, zidul fiind vechiu, să se năruе dela sine pietrile învechite.

Tr. Şi spui tu că pietrile se nărue, de vechi ce sunt? Pe

---

1) *usque ex cerebro exuellam.* Text nesigur.

2) *creta omne corpus intinxti tibi.* Detaliu preţios pentru costumare, V. nota *Rudens,* 126. — 3) *maceria.*

4) *latere fit minor. Later,* piatra ce alcătueşte un zid.

www.digibuc.ro

Polux, aşa să mai am eu crezământ la lume, nici atât cât două vorbe, dacă n'am să-i povestesc stăpânului cel mare isprăvile voastre.

As. Este şi el tot aşa de năbădăios, caşi tine?

Tr. El nu şi-a agonisit averea prin daruri la femei de stradă, ci prin economie şi lipsuri mari, pentru ca acuma, ce-a agonisit el, să-şi ia în ascuns drumul spre voi, ticăloaselor? Pe ea v'aţi pus s'o mâncaţi, s'o daţi gata, s'o beţi. Şi eu să tac astea? Pe Hercle, chiar acum am să mă duc în for, să-i povestesc bătrânului isprăvile astea, ca nu cumva, pentru asta, să mi s'aleagă spatele c'o bătaie, soră cu moartea [1]). (iese).

As. Pe Castor, cu muştar numai de s'ar hrăni şi încă nu mi-aş fi putut închipui, să fie aşa de sălbatec! Şi, pe Polux, ce credincios se arată faţă de stăpâne-său!

Insă, oricât ar fi el de năbădăios, nădăjduesc totuş să-l pot da pe brasdă, mai cu vorbe blânde, mai cu îndemnuri şi alte lucruri muiereşti. Mi-am văzut eu îmblânzindu-se chiar şi elefanţi din India [2]) şi alte animale sălbatece! Acum, mă duc să dau cu ochii de stăpână [3]).

Dar, iată-l şi pe nesuferitul meu ieşind afară din casă. E trist. Se vede că n'a putut da cu ochii de Phronesium.

Diniarchvs. Astaphivm [4]).

Di. Peştii, cred eu, cari, cât trăesc, se tot spală într'una şi tot nu se spală aşa de mult, cât se spală Phronesium ăsta [5]). Dacă şi dragostea le-ar ţine, pe cât le e muierilor scăldarea, toţi îndrăgostiţii s'ar face bàiaşi.

As. Nu te mai puteai ţine, să mai aştepţi puţin?

Di. Dar dacă, pe Hercle, de atâta ţiitură m'am istovit, nenerocitul de mine! Şi ce mare nevoie aş avea şi eu de-o baie, să-mi moaie oboseala!

---

1) *insegesti examen mali.* — 2) *equidem elephantem Indum domitum,* după cor. lui Schoell. — 3) *hunc ad eram reuidebo.*

4) Diverbium (*iambi senarii*), v. 322-447.

5) *lauant, lauare, lauat.*

www.digibuc.ro

Dar, pe Hercle, te rog, Astaphium, du-te înăuntru şi spune-i că sunt aci, îndeamn-o, să se zorească, că i-o fi îndeajuns atâta îmbăiere.

As. Bine. *Di.* Şi, mai auzi, tu? *As.* Ce vrei? *Di.* Ei, bătu-m'ar zeii, că te chemai înapoi! Nu eu îţi spusei mai acum „Du-te"?

As. Atunci, dece mă chemaşi înapoi, om ticălos şi de nimic? Tu singur îţi făcuşi o întârziere de o mie de paşi. (iese).

Di. Dar, la ce mi s'o fi pironit ea locului aşa de mult, înaintea casei? Nu ştiu pe cine aşteaptă. Pe ostaş, poate. Au tăbărît pe el, acuma. Astea-s ca vulturii; simt prada cu trei zile mai nainte de a o mânca: Il aşteaptă cu toate cu gura căscată; la el li-e tot gândul. Şi, când are să fie aci, pe mine n'o să mă mai bage în seamă nimeni, caşicum aş fi murit de douăsute de ani.

Ce plăcut lucru să-ţi ştii păstra averea! Vai de mine, nenorocitul! Vorbesc şi eu acum de îndreptare, dupăce am prăpădit o avere, muncită de alţii. D'apoi, lasă, să-mi cadă ea mie numai, în mână, vreo moştenire, mare şi din belşug, acum când ştiu dulcele şi amarul, ce s'ascunde în monetă, c'am s'o ţin aşa de strâns, pe Polux, şi'n aşa cumpătare am să-mi duc traiul, că — în câteva zile numai şi n'are să mai rămână nimic din ea! Iar pe aceia, cari mă vorbesc astăzi de rău, i-oiu învăţa eu minte.

Dar, simt că se deschid uşile jegmănitoare, cari sorb şi ce trece dincolo de incuetori [1]).

Phronesivm. Diniarchvs.

Ph. Au, rogu-te, mi-te muşcă uşa mea, de te temi, să-mi vii înăuntru, desfătarea mea?

Dl. Ce mai primăvară! E toată o floare, ce miros plăcut, ce strălucită tinereţe!

Ph. Să te fii bădărănit tu într'atâta, să nu-i dai iubitei tale o sărutare, la sosirea ta din Lemnos, Diniarchus dragă?

1) *aestuosas fores, quae opsorbent.* V. şi *Bacchides*, 471.

www.digibuc.ro

Di. (aparte). Aoleu! Pe Hercle, mă pocni acum şi încă rău de tot!

Ph. Incotro te întorseşi?

Di. Multă sănătate, Phronesium.

Ph. Bine ai venit. Astăzi o să iei masa la mine, că te-ai înapoiat sănătos.

Di. Am făgăduit. *Ph.* Unde o să iei masa? *Di.* Unde-i porunci tu.

Ph. Aici, o să-mi faci plăcere.

Di. Pe Polux, d'apoi mie şi mai mult! Fireşte, c'o să fii astăzi cu mine, Phronesium dragă?

Ph. Aş vrea şi eu, numai să fie chip.

Di. Să mi-se dea sandalele, repede, ridicaţi masa.

Ph. Dragă, eşti nebun?

Di. Pe Polux, n'aş mai putea bea, aşa mi-e de rău la inimă.

Ph. Rămâi, o să fie rost, nu pleca.

Di. Ah, par'că mă stropişi cu apă. Iar îmi veni inima la loc. Ia-mi sandalele, dă-mi să beau.

Ph. Pe Castor, acelaş ca de obiceiu. Dar, ia spune-mi, ţi-a fost călătoria fericită?

Di. Pe Hercle, drumul încoa, spre tine, a fost minunat, că dor mi-era să te văd [1]).

Ph. Imbrăţişează-mă.

Di. Din toată inima. Ei, asta-i mai dulce şi decât mierea cea dulce [2]). In clipa deacum, Juppiter, norocul mi-e mai mare şi decum e al tău.

Ph. Imi dai o guriţă? *Di.* Ba şi zece. *Ph.* Ei, vorba asta, e sărăcie curată: A făgădui mai mult decât îţi cer eu.

Di. Ce bine era să-mi fii fost dela început sgârcită cu avutul meu, pecât eşti acum de sgârcită la sărutări!

Ph. Dacă aş putea să-ţi fac vreo economie, pe Polux, de n'aş voi să-o fac.

Di. Te-ai şi îmbăiat?

Ph. Pe Polux, da, fireşte, atât, pecât nu mă'nşeală ochii. Au, îţi par nespălată?

---

1) *tui uidendi copia est.* — 2) *mele dulci dulcius.*

www.digibuc.ro

Di. Pe Polux, mie, nu, fireşte. Insă, erà odată o vreme, mi-aduc bine aminte, când ne făceam între noi, unul pe altul, nespălaţi. Dar, ce grozăvenie îmi auzii eu, la sosirea mea, că tu, în lipsa mea, te-ai apucat aci de noui isprăvi?

Ph. Anume ce?

Di. Mai întâi de toate, că te-ai umplut de copii şi fiindcă ai născut cu bine, mă bucur.

Ph. (către sclavele sale). Voi, duceţi-vă de aci, înăuntru şi închideţi uşa. Acum, numai tu singur îmi eşti părtaş al vorbirii mele. Către tine mi-am deschis eu întotdeauna taina gândurilor mele. La drept vorbind, nici copil n'am născut, nici grea n'am fost; dar, m'am prefăcut că sunt. Nu tăgăduesc.

Di. Pentru cine, o, viaţa mea scumpă?

Ph. Pentru ostaşul acela din Babylonia, care mă avù ca pe-o soţie a sa, un an întreg, cât a fost el aci.

Di. Simţisem eu. Dar, asta la ce? Ce câştig ai din prefăcătoria asta?

Ph. Să fie la mijloc un clenciu oarecare, o legătură mai strânsă [1]), să se întoarcă din nou cu inima spre mine [2]). Mai acum decurînd, mi-a trimis scrisoare la mână, precum c'ar fi încredinţat de câtă dragoste îi port; că, de-a fi să nasc, să nu omor copilul, ci să-l ţin, că toată averea sa mie o să-mi rămână.

Di. Te ascult cu plăcere. Şi, cum ai să faci?

Ph. Mama, fiindcă luna a zecea e chiar aproape să vină, a poruncit servitoarelor, să meargă, care încotro o nimeri [3]), să răscolească pământul, sá bobească, băiat, ori fată, care să fie trecut drept al meu. Şi, ca să-mi scurtez vorba. Pe Sura, coafeusa noastră, ai cunoscut-o?

Di. Care are locuinţa în faţă [4])? O cunosc.

Ph. Ea s'a pornit, să umble prin familii [5]), bobeşte un copil; îl aduce în taină la mine. Imi spune că i l-a fost dat şi ei.

---

1) *aliquis laqueus* (laţ) *et redimiculum.*
2) *reuorsionem ut ad me faceret.* — 3) *aliam aliorsum ire*
4) *erga*, prep. cu înţeles primitiv. — 5) *circumit per familias.*

www.digibuc.ro

Dl. O, ticăloasă afacere! Pe copil aşa dar nu l-a născut aceea, care l-a născut mai întâi, ci tu, mai în urmă.

Ph. Ai toată povestea pe şartul ei. Acum, după înştiinţarea, pe care mi-a trimis-o, nu mult în urmă are să fie şi el aci.

Dl. Acum, tu, în timpul ăsta, ai să faci pe femeia lehuză?

Ph. Dece nu, când treaba asta se poate face uşor, fără casnă? Când e vorba, să-ţi faci meseria, se cade să fii femeie desgheţată.

Dl. Eu, ce-o să mă fac, când va veni ostaşul? Să trăesc părăsit de tine?

Ph. Când am să am dela el, ce mi-am pus în gând, uşor scornesc eu vreo pricină, să pun la cale între noi neînţelegeri şi despărţenie. La urmă, am să fiu într'una, numai cu tine, dragostea mea.

Dl. Ba eu, pe Hercle, aş vrea mai bine chiar acum.

Ph. Astăzi, vreau să aduc sacrificiu zeilor pentru copil, la a cincea zi, aşacum se obişnueşte [1]).

Dl. Aşa zic şi eu.

Ph. Te învredniceşti, să-mi dai şi mie, în dar, un lucru cât de mic?

Dl. Pe Hercle, mi-se pare că-mi aduce câştig, oridecâteori îmi ceri tu ceva, dragostea mea.

Ph. Tot aşa şi eu, când îl am în mână.

Dl. O să-l ai chiar acum. Am să-ţi trimit încoa pe robul meu cel tânăr.

Ph. Să mi-te văd.

Dl. Orice va fi s'aducă, primeşte-l cu dragă inimă.

Ph. Pe Castor, ştiu c'o să te îngrijeşti de dar, să nu-mi pară rău, că l-ai trimis.

Dl. Şi altceva mai vrei?

Ph. Să-mi vii, să mă vezi, când n'ei avea ce face. Cu sănătate — (iese).

Dl. Cu bine.

O, zei nemuritori! Nu fù numai o datorie de femeie iubi-

---

1) E aluzie la un obiceiu roman, ori grec? (Mommsen, op. cit. I, 99).

www.digibuc.ro

toare, ci de o adevărată soaţă trup şi suflet [1]), încrezătoare în totul, cum se purtă ea mai acum cu mine. Taina cu copilul, trecut drept al ei, pe care mi-o destăinui mie, nici sora de lapte nu şi-ar fi spus-o una alteia. Cu asta, m'a lăsat, să-i văd sufletul, până'n adâncul lui [2]), că n'o să-mi fie necredincioasă, câte zile va avea.

Cum să n'o iubesc eu pe ea? Să nu-i vreau eu tot binele? Mai degrabă nu m'aş mai iubi pe mine, decât să încetez a o iubi pe ea. Să nu-i trimit eu ei un dar? Chiar de aici, din locul ăsta, am să dau poruncă, să i-se aducă cinci piese mari de argint şi pedeasupra de ale târguelii încă de una. Astea vor prinde cu mult mai bine ei, care îmi vrea tot binele, decât mie însumi, care îmi fac răul.

Phronesivm [3]).

Copilului ăstuia daţi-i ţâţă [4]).
Vai, mamele sărmane, cât sunt de îngrijorate
Şi'n suflet chinuite! Grozavă scornitură!
Şi de gândesc mai mult, la astă întâmplare,
Ce mult ne crede lumea mai rele decum suntem!
Şi pilda zace'n mine. O spun eu mai întâi.
In suflet, câtă grije şi'n inimă ce sbucium,
Să nu se piardă totul, de n'ar trăi copilul:
Am vrut, ca să-i fiu mamă, se cade ca de viaţă-i
Mai mult să mă'ngrijesc, odată ce-am ţinut,
Să născocesc minciuna, cu-atâta îndrăsneală.
Câştigul, lăcomia, necinstea mă silesc,
Să mă prefac că sufăr durerea alteia.
Nu semeni iscusinţă şi dibăcie mare?...
Rămân toate minciună, orice ai pus la cale.
C'aşa e, precum zic, voi singuri îmi vedeţi,
Imbrăcămintea asta, cu care am venit,

---

1) *sed sociai unanimantis.* — 2) *iam mihi medullitus.*
3) Canticum, al III-lea. V. 448-464.
4) *Puero isti date mammam.*

www.digibuc.ro

Să par a fi bolnavă, în toiul lehuziei.
Şi-a [1]) pus în gând muierea, un lucru rău să-l facă,
O paşte boala grea, tânjeala, sărăcia, pe ea nenorocită [2]),
de n'are răuşită.
De e, ca să pornească pe calea bună-o treabă,
Indată se scârbesc. Dar, prea puţine sunt,
De rău să se desguste, odată început.
Când e, ca să sfârşească un bine început,
Mai toate se opresc la calea jumătate.
A face rău femeia plăcere mare simte,
Mai mult decum a fi, ca binele să-l facă.
Că sunt şi eu aşa, femeie păcătoasă,
De vină este mama şi firea mea cea rea.
D'aceea mă prefac, să creadă militarul,
C'aş fi însărcinată, minciuna să n'o simtă.
Cum el are să vină, dintr'un moment într'altul,
Se cade, caşi eu, să-mi fiu gata la timp
Şi să m'aşez în pat, să par a fi lehuză.
Uleiu de mirt îmi daţi şi focul, pe altar, l'aprindeţi,
Să pot şi eu Lucinei [3]) închinăciuni s'aduc.
Aci le puneţi toate şi-apoi pieriţi din ochi-mi.
Ei, tu, Pinacium, te-apropie de mine,
M'ajută, să mă culc. Aşa chiar se cuvine,
Să fie o lehuză. Pantofii ia-mi-i jos
Şi haina, vezi, Archilis, arunc-o 'ncoa pe mine.
Dar, unde-mi eşti, Astaphium? Grăbeşte-te, să-mi dai.
Şi crăci de rosmarin [4]) şi prăjituri gustoase.
Daţi apă pentru mâini. Iar militaru-acum
Pe Castor, chiar, aş vrea aicea, ca să-mi vină.

---

1) De aici *canticum* se schimbă în recitativ. (*troch. septenarii*), v. 465-550. — 2) *ea illi miserae miseriast.*

3) *Lucina (Juno)* eră zeiţa, care ajuta femeia la naştere. Către ea se îndreptau cu ruga femeile, să le uşureze sarcina. V. şi *Aulularia*, v. 692. — 4) *uerbenam.* Se atârnau la poartă, simbolizând naşterea. Aşa se explică, dece ostaşul, cum dă cu ochii de ele şi bănueşte o naştere. V. 502.

www.digibuc.ro

Stratophanes. Phronesivm. Astaphivm.

Strat. Să nu v'aşteptaţi, privitori, c'am să vă înşir bătăliile mele: Răsboaiele doar obişnuesc, să le vestesc cu mâinile, iar nu cu vorbe Ştiu că mulţi ostaşi au obiceiul, să toarne la minciuni. Şi cei cari imitară pe Homerus [1]) şi după ei, în urmă, s'ar putea aminti cu miile, câţi fură dovediţi şi osândiţi pentru poveştile lor, cu bătălii închipuite [2]). Nu-i de lăudat acela, care aude de pela alţii şi i-se dă mai multă crezare decât aceluia, care vede cu ochii săi proprii. Nu-mi place acela, pe care îl laudă mai mult cei cari aud de pela alţii, decât cei cari văd prin ei înşişi. Un martor ocular preţueşte mai mult decât zece urechi bune [3]). Cei cari aud de pela alţii, repetă şi ei cele auzite; numai cei cari văd cu ochii, sunt încredinţaţi, de ce văd.

Nu-mi place ostaşul, pe care îl laudă cei flecari, pecând camarazii lui de arme nu suflă un cuvânt, cum nici aceia a căror săbii fac harcea parcea pe duşman, din gură, odată reîntorşi pela vetrele lor. Cei *hotărîţi la lucru* sunt mai spre folos poporului, decât cei meşteri la vorbe. Curajul îţi dă şi o oarecare pricepere în vorbire. Fără curaj, cetăţeanul bun de gură e caşi acele bocitoare, care proslăvesc pe alţii, neputându-se lăuda pe ele.

Acum, după a zecea lună, mă reîntorc la Athena, în Attica, la iubita, pe care mi-am lăsat-o aci, însărcinată de mine, să văd, cum se află.

Ph. Ia vezi, cine vorbeşte aşa de aproape.

As. Ostaşul, draga mea Phronesium, Stratophanes, iată-ţi-l. Acum e acum, să mi-te arăţi bolnavă.

Ph. Taci. Ai să mă întreci tu în răutăţi pe mine, care până acum ţi-am fost o sfătuitoare la rele [4])?

Strat. A născut femeia, pare-mi-se.

As. Vrei, să mă duc spre el?

Ph. Vreau.

---

1) *Homeronida.* — 2) *condemnati de falsis pugnis.*
3) *oculatus testis unus, quam auriti decem.* — 4) *mala monetrix.*

www.digibuc.ro

Strat. De minune! Iat-o pe Astaphium, că-mi iese înainte.

As. Pe Castor, bun sosit, Stratophanes! Că soseşti sănătos–

Strat. O ştiu. Dar, rogu-te, născut-a Phronesium?

As. A născut un băiat, nespus de frumos.

Strat. Ei, îmi seamănă el mie ce şi ce?

As. Şi mai întrebi? Cum se născù şi cerù, să i-se dea o sabie şi un scut.

Strat. Al meu este. Vorba asta mă încredinţă pe deplin.

As. Nici că se poate o mai mare asemănare cu tine!

Strat. Bravo? S'a şi făcut mare? A şi pornit spre legiuni? Adus-a ceva trofee?

As. Stăpâne, dar e d'abia de cinci zile.

Strat. Şi apoi? Pe Hercle, chiar şi aşa, în aceste zile, trebuia, să fi făcut şi el ceva. La ce mi-o fi ieşit el din pântece, mai nainte de a putea fi în stare, să meargă la răsboiu?

As. Vino încoa, să-i dai un bun sosit şi să-i doreşti fericirea.

Strat. Vin.

Ph. Unde este, rogu-te, aceea, care mă dete părăsirii şi se duse de aci? Unde-i?

As. Iată-mă, ţi-aduc pe Stratophanes, cel prea dorit.

Ph. Unde e, rogu-te?

Strat. Marte, reîntors de prin străini, îşi salută pe Neriene, soţia sa [1])! Că ai născut cu bine şi ţi-ai mărit neamul cu un copil, te felicit, pentrucă ne-ai cinstit cu o mare cinstire pe noi amândoi.

Ph. Fii bine venit, tu, care aproape erai să mă lipseşti de viaţă şi a zilei lumină, zămislindu-mi în corp dureri mari, ca să-ţi mulţumeşti dorinţele, că şi-acuma, nefericita de mine, bolesc de boală grea.

Strat. Lasă, draga mea, că nu făr'de folos [2]) ţi-a fost chinul ăsta: Ai născut un băiat, care o să-ţi umple casa de prăzi de răsboiu [3]).

---

1) *Neriene*, zeiţă a Sabinilor şi soţia lui Marte, zeul răsboiuiul.

2) *haud ab re.* — 3) *qui aedis spoliis opplebit tuas.*

www.digibuc.ro

Ph. Pe Castor, mult mai bine ne-ar prinde nişte hambare umplute cu grâu, să nu ne stingem de foame [1]) până o să ne fericească el cu prăzile sale!

Strat. Nu fii îngrijorată.

Ph. De-ţi face plăcere, vino, de-ţi ia o sărutare, de aci. — Ah, nu-mi pot ridica capul, aşa mă doare, mă doare, până în măduva oaselor şi nici că-mi pot mişca picioarele, nesprijinită de nimeni.

Strat. Pe Hercle, la mijloc de mare de-a fi să mă chemi, să-ţi cer o sărutare şi n'aş sta la îndoeală, să vin, s'o iau, mierea mea. Despre lucrul acesta te-ai încredinţat c'aşa este; acum, ca să te mai încredinţezi, Phronesium al meu, precum că te iubesc, ţi-am adus, iată, două roabe din Syria. Ţi-le dăruesc. (către un rob). Adă-le.

Astea, în ţara lor, au fost amândouă regine, dar patria lor le-am nimicit-o eu, cu a mea mână. Ţi-le dăruesc.

Ph. Nu te gândeşti că hrănesc atâtea guri, ca să-mi mai aduci pe cap şi altele, care să-mi mănânce mâncarea?

Strat. Pe Hercle, darul acesta văd că nu-ţi e pe plac. Ia, dă-mi încoa, copile, săculeţul ăsta. Dragostea mea, ţi-am adus, iat-o, hăinuţa asta [2]) din Phrygia. Ţine-ţi-o.

Ph. Pentru aşa mari suferinţe, să mi-se dea un nimica tot?

Strat. (aparte). Pe Hercle, m'am nefericit, nenorocitul de mine! Fii-meu va trebui, să-mi fie cântărit cu aur. Nu preţueşte nimic că i-se aduce purpură! (tare). Din Arabia, ţi-am adus tămâie, din Pont enibahar mirositor. Ţine-le, dragosteo.

Ph. (către Astaphium). Ia-le in primire. Luaţi de aici, din privirea mea, Syrienele astea.

Strat. Mă iubeşti tu puţin?

Ph. De loc, pe Castor şi nici nu meriţi.

Strat. (aparte). Pe asta nimic n'o mai satură? Nu-mi spuse nici atât, o vorbă bună. Şi toate aste daruri, pe care i le dădui în dar, pare-mi-se, să se ridice cam la vreo douăzeci mine argint. Acum e grozav de mâniată pe mine. O simt, o înţe-

1) *ne nos extinxit fames.* — 2) *eccam pallulam.*

www.digibuc.ro

leg. Să mă duc spre ea.

(tare). Ascultă? Vrei tu, să mă duc acum, să iau masa, unde am fost poftit, dragosteo? Mă înapoiez îndată aci, la culcare. Dece taci? Pe Polux, sunt chiar mort de-abinelea!

Dar, ce-o mai fi şi asta, acolo? Cine să fie omul acesta, care îmi vine cu aşa mare alaiu? Vreau să văd, încotro duc ei, ce duc. Aşteia cred că i-se aduce. De bună seamă am s'o ştiu eu mai bine, chiar acum.

Cyamvs. Phronesivm. Stratophanes [1]).

Cy. Mergeţi, luaţi-o pe aci, povară a stăpânului, purtători de nenorociri [2]), care-i duceţi afară din casă avutul!

S'apucă cineva de iubit, nici că se poate, să n'ajungă un nimica tot şi să nu se despoaie în chip necinstit?

Şi asta, deunde o ştiu, nimeni să nu mă întrebe, c'avem şi noi acasă un îndrăgostit, care face lucruri nesăbuite, care îşi preţueşte averea, ca pe un bălegar, poruncind, să se ducă totul în afară. Se teme de poliţie [3]). A devenit foarte curat. Vrea să-i fie casa curată. In casă, orice are, îl mătură ἔξω [4]).

Fiindcă el singur a apucat-o pe drumul pierzaniei [5]), ei bine, pe Hercle, am să-i dau şi eu o mână de ajutor, în ascuns; şi, de va fi să se dea mai repede la fund, nu eu am să-l împiedec vreodată. Pentrucă, din târgueala asta, dintr'o mină, mi-am pus deoparte cinci nummus: mi-am tras pentru mine partea — lui Hercules [6]). Asta, va să zică, caşicum ai abate, în

---

1) Canticum, al IV-lea. V. 551-574.

2) *mulieri damnigeruli. Mulieri*, probabil: *muli erei.*

3) *metuit publicos.* — 4) *afară.* — 5) *quandoquidem ipsus perditum se it.* — 6) Partea cuvenită lui Hercules, drept dijmă, eră a zecea parte. V. nota, *Bacchides*, 665; *Mostellaria*, 984. Aci, aluzia de faţă îşi are o importanţă deosebită, pentrucă ajută la precizarea valorii unui *nummus*, la Plautus, când el nu are o denumire generală de monetă. Dacă 5 nummus, consideraţi ca o *parte Herculanea*, sunt a zecea parte dintr'o mina şi cum o mina valora 97 fcs, ar urma ca un nummus să valoreze: 1, fs. 97, valoarea unei *didrachma* grecească. V. şi nota, *Pseudolus*, 808; *Rudens*, 1408.

www.digibuc.ro

folosul tău, apa din albia unui râu [1]). N'o faci, atunci toată apa ţi-se duce în mare. La fel şi astea se duc în mare şi se prăpădesc, cum e mai rău, fără pic de mulţumire din partea nimănui.

Astea, când le văd,
că se petrec, şterpelesc, ciordesc,
din pradă pradă iau [2]).
Pe curtezană la fel o cred, precum e marea,
Ce-i dai, îl înghite şi sătulă niciodată.
Cel puţin marea: păstrează şi-l mai scoate la iveală.

Dă-i femeii orişicât, niciodată nu mai iese la iveală, nici pentru cel care îl dă, nici pentru ea, care îl primeşte [3]).

La fel şi curtezana asta de aci, care mi-a adus la sărăcie pe nefericitul meu stăpân, cu vorbele ei dulci:

Il va sărăci de avere, lumină, onoare şi prieteni.

Stăi [4])! Iat-o aci, la doi paşi. M'o fi şi auzit, poate, spunând toate astea. E galbenă la faţă, ca una care a născut un copil. Să-i vorbesc, caşicum n'aş şti nimic. Vă spun salutare.

Ph. Şi noi ţie, Geta. Ce faci? Cu sănătatea, cum stai?

Cy. Sănătos şi vin la una mai puţin sănătoasă şi-i aduc leacul, să se însănătoşească mai bine. Al meu stăpân, ochişorul tău, mi-a spus, să-ţi aduc aceste daruri, pe care le vezi că le poartă aceia, precum şi aceste cinci mine de argint.

Ph. [5]). Pe Polux, n'a pierit, pentrucă îl iubesc eu atât de mult.

Cy. Spusu-mi-a, să te rog, să le primeşti, cu dragă inimă.

Ph. Pe Castor şi le primesc şi mulţumire îi port. Spune, să fie duse înăuntru. Aide, Cyamus.

As. N'auziţi astea, pe care ea le porunci acum?

Cy. Vasele nu vreau să le ducă: Porunceşte, să le golească.

---

1) *de fluuio qui aquam deriuat sibi.* — 2) *de praeda praedam capio.*

3) *nusquam apparet neque datori neque acceptrici.* Pentrucă femeia, ce primeşte, îl consumă şi nu-l mai vede, nici acela, care i l-a dat, nici ea, care l-a primit.

4) Aci *canticum* se schimbă în recitativ, până la v. 581.

5) Canticum, al V-lea, v. 581-625. Aceste schimbări, în aceeaş scenă, sunt caracteristice pentru partea muzicală a piesei.

www.digibuc.ro

As. Pe Castor, dar neruşinat mai eşti, Cyamus. *Cy.* Eu?
As. Tu. *Cy.* Serios?
Tu, mă numeşti neruşinat, chiar tu, care îmi eşti bordelul de adunătură a stricăciunilor?

Ph. Spune-mi, rogu-te, unde-i Diniarchus? *Cy.* Acasă.

Ph. Să-i spui că pentru aceste daruri, pe care mi le-a trimis, îl iubesc mai mult decât pe toţi ceilalţi * De aceea, dintre toţi, el are cea mai mare cinstire din parte-mi şi roagă-l, să vină încoa.

Cy. Bine. Dar, cine-i omul acela de acolo, care se macină singur, trist la faţă şi neprietenos la privire?
Pe Hercle, dar nenorocit pare la suflet,
oricine ar fi!

Ph. Pe Castor, îşi merită soarta. Un om de nimic. Nu-l cunoşti, rogu-te, pe ostaşul, care erà aci, la mine? E tatăl copilului ăstuia.

Mereu cu ochii pe mine, vine să mă vadă, s'apropie, rămâne: ascultă, spionează, pe cine-l pierd. *Cy.* Îl cunosc pe omul ăsta de nimic.
El este? *Ph.* Chiar el. *Cy.* Mă priveşte gemând.
Trase un lung suspin din adâncul pântecelui.
Ia, vezi-l: Scrîşneşte din dinţi, îşi isbeşte coapsa.
Rogu-te, au, din aceia, smintiţii, să fie [1]), de se loveşte singur?

Strat. Să-mi mai stăpânesc eu acum pornirea furioasă şi mânia, ce-mi zace în suflet!

---

1) *hariolust. Hariolus,* Ghicitor, inspirat al zeilor. (V. *Rudens,* 377). Mimica şi gesturile, menite a provoca râsul, jucau un mare rol în comedia lui Plautus, mai ales la un popor de gesturi, ca cel roman. Câteva exemple: Pregătirile de luptă dintre Mercurius şi Sosia, din *Amphitruo,* 270-462. Stăpânul, care îşi poartă robul în spinare. (*Asinaria,* 680-710), ori robul, care sare în spinarea stăpânului. (*Casina,* 724-745). Jocul de mimică al lui Palaestrio, din *Mil. Gloriosus,* 200-230. Toate scenele de nebunie prefăcută, din *Casina, Cistellaria, Menaechmi, Mercator;* de leşinuri, din, *Curculio, Miles Gloriosus.* Mimica din jocuri, din *Persa,* 789-830; *Pseudolus, Stichus* şi scena de faţă. V. şi act. V-lea.

www.digibuc.ro

Vorbeşte: De unde eşti? Al cui eşti? Cum ai îndrăsnit, să-mi spui vorbe pline de îndrăsneală?

Cy. Aşa am avut eu plăcere.

Strat. In felul ăsta îmi răspunzi?

Cy. In ăsta. Puţin îmi pasă mie de tine.

Strat. Şi tu? Cum ai îndrăsnit, să spui că iubeşti pe un altul?

Ph. Aşa am vrut eu.

Strat. Va să zică, nu te dai în lături, ai? Vorba asta s'o lămurim mai întâi. Cum, pentru un fleac de dar, ceva verdeţuri, carne şi vin oţeţit poşircă [1]), să te apuci, să îndrăgeşti un stricat, din ăia subţirii, cu părul încreţit, ce le pică mucu după muieri, din cei ce ştiu s'o aducă bine din dara [2]), pe un facete-ai cruce [3]).

Cy. Ce sunt vorbele astea? De stăpânu-meu îndrăsneşti tu, să spui vorbe de rău, fântâna viţiului şi a nelegiuirii?

Strat. O singură vorbă să mai spui, că, pe Hercle, te-am şi ciopărţit în bucăţi, cu sabia asta.

Cy. Atinge-mă tu numai, că din om te-am şi făcut miel, spintecat pe şira spinării. Dacă tu eşti răsboinic mare la oştire, d'apoi şi eu nu-s mai prejos la bucătărie.

Ph. Dacă ai fi om cu judecată, nu te-ai lega de cei, cari mă cercetează [4]), ale căror daruri îmi sunt bine venite şi-mi fac plăcere [5]), pecând, tot ce am primit dela tine, îmi sunt fàr'de nicio plăcere.

---

1) *poscarum.* — 2) *moechum, malacum, cincinnatum, umbraticulum* (cel care caută locurile ascunse, afemeiat), *tympanotribam.* (Cel ce cântă din dara, *tympanum.* Oamenii aceştia, prin gesturile, cu care însoţeau muzica, treceau drept oameni stricaţi. V. *Poenulus*, 1317).

3) *hominem non nauci, Naucum,* coaja nucii fără miez. Un lucru de nimic, caşi *hilum (Aulularia,* 818). Compară Carageale:

„Ei, apucăm pela sfântul Ionică,..... papugiu cât colea după noi; ieşim din dosul Agiei, — coate-goale după noi; ajungem la sfântul Ilie în Gorgani, — moftangiul după noi; mergem pela Mihaiu-Vodă, ca să apucăm spre Stabiliment, — maţe-fripte după noi".

(Jupân Dumitrache, în *„O noapte Furtunoasă"*, I, 1).

4) *aduentatores meos non incuses.* — 5) *mihi dona accepta et grata habeo tuaque ingrata.*

www.digibuc.ro

Strat. Atunci, pe Polux, iată-mă şi lipsit, de ce am dat şi nenorocit!

Ph. Ce spui, se înţelege dela sine!

Cy. De-i aşa, dece mai stai aci, nesuferitule, când ţi-au ieşit toate socotelile pe dos?

Strat. Pe Hercle, să plesnesc eu astăzi, de n'am, să-l iau pe ăsta la goană, de aci.

Cy. Apropie-te tu numai încoa; înaintează tu numai.

Strat. Şi mai şi ameninţi, om de nimic? De am să pun mâna pe tine, te-am şi făcut harcea parcea [1]).

Ce-i cu venirea ta aci [2])? Ce-i apropierea ta de ea?

Ce treabă ai, să-mi cunoşti iubita mea, îţi spun?

Eşti caşi mort, dacă nu-ţi stăpâneşti mâna.

Cy. Ce, să-mi stăpânesc mâna?

Strat. Fă ce spusei. Stăi.

Te-am [3]) şi ciopârţit în bucăţi. E aşa de frumos, să mori ciopârţit!

Cy. Asta-i cursă curată: Sabia asta a ta e mai lungă decum este asta. Dar, de ţii, să mă răsboesc cu tine, îngădue-mă, până mă duc, să împrumut o frigare. Mă duc acasă, viteazule, să-mi aduc un martor cinstit.

(aparte). Dar, la ce nu m'oiu fi mişcând eu mai repede de aci, pânăce mi-e încă sănătos pântecele!

Phronesivm. Stratophanes [4]).

Ph. (către sclavele sale). Imi daţi sandalele? Şi luaţi-mă mai repede de aci, înăuntru, pentrucă, din pricina vântului, m'a apucat o grozavă durere de cap [5]), nenorocita de mine. —

Strat. D'apoi eu, ce o să se întâmple cu mine, pe care m'a apucat durerea de cele două sclave, cu care te-am dă-

---

1) *offatim iam iam concipilabo.* E una din scenele vii şi care ne reaminteşte scena dintre Mercurius şi Sosia, din *Amphitruo*, act. I, sc. I.

2) *Quid tibi huc uentio est?... aditio, notio est?*

3) Recitativ. *(troch. septenarii şi octonarii)*, v. 626-630.

4) Diverbium. *(iambi senarii)*, v. 631-698.

5) *de uento condoluit caput.*

www.digibuc.ro

ruit? O şi plecaşi, ai? Hâm, aşa ţi-se cade [1])!

Rogu-vă, nici că se putea, să fiu mai bine dat pe uşe a- 635
fară, decum fusei dat acum! Frumos îşi mai bate joc de mine! Lasă. De acum, cel mai mic lucru are să mă facă, să le frâng călcâele [2]) la toţi ai casei. Pasă-mi-te că este ceva, care schimbă firea femeilor astora! Cum născù copilaşul, îşi şi luă nasul la purtare [3]). Acum, caşicum mi-ar spune: „Nu te opresc, dar 640
nici te poftesc, să-mi vii în casă". D'apoi şi eu nu vreau, nu mă duc. Am s'o fac şi asta, cât de curând, să spună, precum că sunt un om hain la suflet.

(către un rob). Urmează-mă. Am spus destul.

ACTVL AL III-lea.

Strabax. Astaphivm.

Strab. Azi dimineaţă îmi spuse tata, să mă duc de aci la 645
ţară, să dau ghinda pentru hrana boilor. Dupăce venii acolo, când vor zeii să fie, pică la conac acela, care datora tatei nişte bani, care cumpărase dela tata [4]) nişte oi Tarentine. Intreabă de tata. Ii spun că e la oraş. Il întreb ce vrea cu el? 650

* * Işi scoate omul punga dela gât [5]) şi-mi dă douăzeci mine de argint. Le primesc bucuros şi le vâr în pungă. Acela pleacă, iar eu aduc la oraş oile de argint, vârîte în punga aceasta. Pe Polux, se vede că Marte 655
a fost supărat rău pe tata, de fuse oile aşa aproape de lup [6]).

Acum, cu lovitura, ce dădui, am să-i dau gata pe toţi firfizonii ăştia dela oraş [7]), să-i arunc pe toţi pe uşe-afară. Mi-am pus în minte, să-mi dau gata mai întâi pe tata, mai apoi la urmă şi pe mama. Acum, am să-i duc banii la asta de aci, 660

---

1) *Em sic datur!* — 2) *suffringam talos.*

3) *animos sustulit.* — 4) *erat mercatus de patre.* Oile din Tarent erau renumite pentru lâna lor. (Plinius, I, 8, 48).

5) *cruminam de colo detraxit.* V. nota *Persa*, 310.

6) V. nota, *Poenulus*, 645. — 7) *mundulos amasios.* (*Amasius*, caşi *amatio*, p. *amator*, *amor*).

www.digibuc.ro

pe care o iubesc mai mult ca pe mamă-mea [1]).

Ei, e cineva înăuntru? Deschide careva uşa asta?

As. Ce vorbă mai e şi asta? Au, ne eşti străin, rogu-te, dragă Strabax, de nu intri înăuntru numai decât?

Strab. Au, aşa trebuia să fac?

As. Fireşte c'aşa, că doar ne eşti din ai casei.

Strab. Am să intru. Să nu crezi că mă întârziiu.

As. E plăcut ce faci. (Strabax intră în casă la Phronesium).

Trvcvlentvs. Astaphivm.

Tr. Mi-se pare lucru de neînţeles că tânărul nostru stăpân, Strabax, nu s'a înapoiat încă dela ţară. Afară numai dacă în ascuns nu s'o fi strecurat aci, la stricăciunea asta [2]).

As. Pe Polux, ăla, cum m'o zări, o să şi strige la mine.

Tr. Numai sunt aşa de sălbatec, precum eram, Astaphium. Pornit spre mânie chiar nu mai sunt; nu te mai teme. Ce zici?

As. Ce vrei? *Tr.* Decând aştept eu o sărutare dela tine [3])!

Spune, porunceşte-mi, ce plăcere ai, cum vrei să fiu. Imi am acum cu totul alte purtări; pe cele de până aci le-am dat uitării. De pildă, aş putea iubi şi eu, aş putea, să-mi am şi eu o iubită.

As. Pe Castor, plăcute lucruri îmi vesteşti. Dar, ia spune-mi mie, ai —

Tr. Vreun parasit, poate, vrei să spui?

As. Inţeleseşi de minune, încotro bătui eu pontu.

Tr. Ei, tu! Decând tot dau şi eu mai des pela oraş, m'am făcut meşter la vorbă. Acum sunt un adevărat om de spirit [4]).

As. Ce vrei să spui, rogu-te? De nu mă'nşel, glumele astea ale tale, vrei să le numeşti vorbe de spirit.

Tr. Aşa, pentrucă se deosebesc prea puţin de vorba de spirit [5]).

---

1) *mage amo quam matrem meam.* V. *Trinummus*, 42.

2) *in corruptelam suam. Corruptela* = *cel ce conrupe*, dar şi *loc de desfrîu.* — 3) *quin tuam exspecto osculentiam.*

4) *caullator* p. *cauillator.* — 5) *a cauillibus.*

www.digibuc.ro

As. Urmează-mă înăuntru, rogu-te, dragostea mea.

Tr. Ţine-ţi asta pentru tine: la-ţi *rvuna*, ca să rămâi la noapte cu mine.

As. Aoleo! *"Rvuna"?* Ce jigănie o mai fi şi asta? Dece nu-i spui *„arvună"* pe numele ei?

Tr. Fac economie de *„a"*, precum la Prenestini este *„stârc"*, pentru *cocostârc* [1]).

As. Urmează-mă, rogu-te.

Tr. Vreau numai să aştept aci pe Strabax, să văd, dacă vine dela ţară.

As. Dar el este aci, la noi, Strabax al tău. Mai acum a venit dela ţară.

Tr. Fără să fi dat mai întâi cu ochii de mamă-sa? Zău, pe Polux, om de nimic!

As. Iar, ca de obiceiu?

Tr. Iar — chiar, numai spun nimic.

As. Aide înăuntru, drăguţă. Dă-mi mâna.

Tr. Ţine-o. Sunt târît în taverna desfriului, unde am să-mi fiu batjocorit, cu banii mei. —

ACTVL AL IV-lea.

Diniarchvs [2]).

N'a fost născut, nu se va naşte şi nici că se va putea afla vreodată om, căruia să vreau acum să-i fiu pe plac, în vorbe şi în fapte, mai mult decât lui Venus. O, zei, prea măriţi, cât sunt de fericit şi cât de copleşit de fericire! Aşa mari bucurii mi-a vestit astăzi Cyamus: Darurile mele au fost găsite pe plac şi au avut o bună primire la Phronesium. Aceasta îmi face mare plăcere; dar, ce mă încântă mai dulce ca mie-

1) *rabonem habeto..... quin tu „arrabonem" dicis?* Tr. *„a" facio lucri, ut Praenestinis „conea" est ciconia.* Detalii interesante pentru limbă. Joc de cuvinte. Fr. *gogne et cigogne.*

2) Recitativ. (*troch. septenarii*), v. 699-710.

www.digibuc.ro

rea, e faptul că darurile militarului au fost găsite de prost gust şi rău primite. Sunt plin de fericire. A mea este isbânda [1]). Dacă ostaşul va fi trimis la plimbare, muierea va rămâne cu mine. Sunt mântuit, pentrucă mă pierdeam [2]); dacă nu m'aş fi pierdut, ar fi murit deabinelea.

Acum, să iau seama, ce se petrece acolo, cine intră înăuntru şi cine iese afară. De aci, dela distanţă, am să văd, ce s'a alege de norocul meu. Acum, că nu mai am nimic, ca unul care mi-am trimis aci toate, se cade, să mă port cu blândeţe.

Astaphivm. Diniarchvs [3]).

As. Eu, datoria am să mi-o împlinesc, să-ţi placă: Vezi şi tu acum, acolo, înăuntru, să ţi-o împlineşti pe-a ta, la fel. Vezi-ţi de interes, aşacum se cuvine şi pe ästa jecmăneşte-l. Cât o să-i dea acum inima brânci şi cât o să aibă, cu ce, e un prilej minunat pentru treaba asta. Pune-ţi în joc tot farmecul iubirii, să se bucure, când tu îl dai gata.

Şi în timpul ästa, eu am să priveghez, retrasă aci [4]), până şi-o seca la tine tot avutul. Şi nici c'am să dau drumul, în vremea asta, la vreunul, aci, înăuntru, la voi, să vă stinghereascâ [5]): Tu, vezi-ţi mai departe de treabă, în jocul ästa al täu, cum ţi-o fi plăcerea.

Di. Cine-i ästa, Astaphium? Spune-mi-l, cine se pierde? *As.* Dragosteo, tu-mi erai aci?

Di. Au, nu-ţi sunt pe plac? *As.* Acum, mai mult ca niciodată, pentrucă, orice nu ne este spre folos, nu ne e pe plac [6]).

Dar, rogu-te, dă-mi ascultare, să-ţi povestesc, ce vreau.

Di. Şi despre ce e vorba? Au, mă priveşte pe mine?

---

1) *mea pila est. Pila*, minge: *Mingea este la mine, am câştigat.* Metaforă. V. nota, *Trinummus*, v. 1124.

2) *saluos sum, quia pereo; si non peream, plane interierim.* Antiteză frumoasă.

3) Canticum, al VI-lea, 711-729.

4) *ego restitrix praesidebo.* — 5) *qui sit odio.*

6) *nam si quid nobis non usust nobis molestust.*

www.digibuc.ro

As. Nu-mi vine să mai tac. Ce mai lovitură dă ea înăuntru!

Di. Ce? Vreun nou îndrăgostit?

As. A pus mâna pe o comoară mare şi încă neatinsă.

Di. Cine este? 725

As. Să-ţi spun, însă să taci. Il ştii pe Strabax ăsta?

Di. Cum nu?

As. El are aci, la noi locul cel mai de cinste; acum, el ne este noua noastră vacă de muls [1]). Işi risipeşte avutul cu inimă deschisă.

Di. Pe Hercle, e pierdut! La fel mi-am pierdut şi eu averea, m'am ales cu nenorociri şi am ajuns cel mai înstrăinat de voi.

As. [2]). Eşti un prost, de n'ai de lucru, să înviezi cu vorbe, 730 ce s'a dus odată [3]). Chiar şi Thetis şi a trebuit şi ea să pună un sfârşit bocelii fiului ei [4]).

Di. Şi acum, n'am voie să intru aci, la voi?

As. Dece să-mi fii tu mai cu moţ ca militarul?

Di. Pentrucă am dat mai mult.

As. Pecând dedeai, tu erai cel mai mult primit înăuntru; lasă acum rândul altora, cari îşi dau silinţa, să se poată folosi de dărnicia, pe care o au. Tu, ţi-ai făcut rîndul la învăţătură; fiindcă tu ai învăţat [5]), lasă şi pe alţii să înveţe. 735

Di. N'au decât să înveţe, dar să mă lase şi pe mine, să mai cânt cântece de dragoste [6]), să nu-mi uit învăţătura.

As. Şi dascăliţa ce-o să facă în răstimpul ăsta, cât tu o să-ţi înveţi lecţiile? Vrea şi ea să-şi vadă de ale ei.

Di. Ce?

As. Primind mereu la daruri.

Di. Dar, i-am dat astăzi: Am poruncit, să i-se aducă cinci

---

1) *nunc is est fundus nouos. Fundus* = *fund;* apoi, *resurse, existenţă.*

2) Recitativ. *(troch. septenarii)*, v. 730-968 (sfârşit).

3) *facta infecta facere uerbis.* — 4) Thetis, nimphă a marii, soţia lui Peleus şi mamă a lui Achilles, eroul grec, în războiul troian.

5) *quando scis.* — 6) *adcentare liceat.* La fel, *Stichus*, 735. Nu odată, dragostea e asemuită cu o învăţătură (*litteras discere*).

www.digibuc.ro

mine de argint, în afară de una cu de ale gurii.

As. Ştiu şi eu asta, că ne-au fost aduse. Acum, mulţumită dărniciei tale, ne simţim şi noi bine cu ele.

Di. Ah! Protivnicii mei să-mi sfâşie avutul aci, la voi? Pe Hercle, mai bine mort, decât să îndur una ca asta!

As. Eşti un prost.

Di. Dece? Lămureşte-mă. Dece, Astaphium?

As. Pentrucă, pe Polux, mai bine să mă pizmuească duşmanii pe mine, decât eu pe ei. Deoarece, a fi pizmaş că unora le este bine, iar ţie îţi este rău, e nenorocire curată. Cine pizmueşte, arată că îi lipseşte ceva; cei cari sunt pismuiţi, aceia nu duc lipsă de nimic.

Di. Să nu-mi fie îngăduit, să mă fac şi eu părtaş la jumătate din târgueli?

As. Dacă voiai să fii părtaş, să-ţi fii luat acasă jumătatea. Pentrucă aci, la noi, socoteala, de ce primim, se scrie, la fel, ca pe cealaltă lume: Noi primim înăuntru; însă, odată lucrul primit, îndărăt, afară, nu se mai poate lua. Rămâi cu bine.

Di. Stăi! *As.* Dă-mi drumu. *Di.* Lasă-mă, să merg înăuntru. *As.* La tine, se poate.

Di. Ba, aci, la voi, vreau eu să merg.

As. Nu se poate, ceri prea mult.

Di. Lasă-mă, să încerc. —

As. Ba, aşteaptă. A încerca, însemnează silnicie.

Di. Spune-i că sunt aci. *As.* Pleacă. E prinsă. E aşa. Nu te mai încerca.

Di. Vii înapoi, sau nu?

As. Mă cheamă stăpâna, care poate mai mult asupra mea, decât poţi tu.

Di. Numai o vorbă. — *As.* Vorbeşte. *Di.* Imi dai drumu înăuntru? *As.* Mincinosule, pleacă!

Spuneai că numai o vorbă şi tu spuseşi trei şi acelea minciuni.

Di. Se duse înăuntru. Mă lăsă afară, la uşe! Şi eu să îngădui, să mi-se facă una ca asta? Pe Hercle, vrajitoareo, am să-ţi fac figura chiar aci, în stradă, cu galăgie mare, fiindcă ai primit bani dela mai mulţi, împotriva legii. Pe Hercle, am

www.digibuc.ro

să-ţi dau numele la noii magistraţi, apoi am să te am la mână pentru suma împătrită, otrăvitoareo, hoaţă de copii [1]).

Pe Polux, chiar c'am să-ţi dau pe faţă toate ticăloşiile. Nimic nu mă mai opreşte, deoarece am pierdut tot, ce-am avut. Am ajuns un nesăbuit şi la urma urmei, îmi e tot una, cu ce încălţăminte am să mă încalţ [2]).

Insă, dece strig eu aici? Dar, dacă m'ar pofti, să intru înăuntru? M'aş jura pe cele sfinte că rău n'am să-i fac, dacă ea m'ar pofti. Fleacuri toate! Dacă isbeşti biciul cu pumnii, mai rău te dor mâinile. A te mânia împotriva uneia, care nu se sinchiseşte de tine, nu-ţi slujeşte la nimic [3]).

Dar, ce-i asta? O, zei nemuritori! Il văd pe bătrânul Callicles, ruda mea de odinioară, ducând două femei legate: una, coafeuza acesteia, cealaltă, servitoarea lui. Teama mă stăpâneşte: Dupăce o grije îmi nelinişti mai acum inima, mă tem de-o alta, să nu-mi fie ştiute şi celelalte purtări rele din trecut.

Callicles. Ancilla Calliclis.

Diniarchvs. Syra.

Ca. (către servit.). Vorbele de rău ţie să ţi-le spun eu? (către Syra). Sau mai degrabă ţie? Ce fel îmi e inima, aţi cam putut vedea, cât sunt de blând şi potolit. Că doar v'am cercetat pe amândouă, spânzurate şi bătute, în acelaş timp. Nu mi-am uitat, ce fel aţi mărturisit. Ştiu. Acuma, vreau să vă aud şi aci; mărturisiţi la fel şi făr'de bătaie. Deşi vă ştiu pe amândouă vipere curate, vi-o spun dela început, să n'aveţi două limbi, să mă siliţi, să vă strivesc, cu limbi cu tot, afară numai dacă nu voiţi, să-mi fiţi date pe mâna bărbaţilor cu clopoţei [4]).

An. Strânsoarea nu ne îngădue, să mărturisim adevărul, aşa ne vatămă cătuşele braţele.

---

1) *supostrix puerum.*

2) *nec mi adeost tantillum pensi iam quos capiam calceos.*

3) Cam la fel vorbeşte şi Argyrippus, la supărare, în *Asinaria*, v, 127-152.

4) *ad tintinnaculos.* Calău. V, nota, *Pseudolus*, 332.

www.digibuc.ro

Ca. Insă, dacă o să-mi mărturisiţi adevărul, o să fiţi slobozite din cătuşe.

Di. (aparte). Deşi, despre ce este vorba, nu-mi dau încă bine seama şi sunt nedumerit [1]), cu toate astea mă tem, pentrucă mă ştiu că am păcătuit.

Ca. Mai întâi, să-mi staţi despărţite una de alta. — Ei, aşa, aşa vă vreau. Şi, ca să nu vă faceţi semne una la alta, am să fiu, ca un perete, între voi. Vorbeşte, tu.

An. Ce să vorbesc?

Ca. Ce s'a făcut cu copilul, pe care l-a născut fiică-mea, cu nepotul meu?

An. L-am dat ăştia.

Ca. Taci acum. Ai primit tu copilul dela asta?

Sy. L-am primit.

Ca. Taci. Mai mult nu-mi trebue. Ai mărturisit destul.

Sy. Cu minciuni nu umblu.

Ca. Pentru asta, o să-ţi ai spatele numai vânătăi.

(aparte). Până acum vorbele şi uneia şi alteia se potrivesc.

Di. (aparte). Vai, nenorocitul de mine! Acum o să-mi iasă la iveală ticăloşenia, care am nădăjduit c'o să fie tăinuită!

Ca. Vorbeşte, tu. Cine ţi-a spus, să-i dai ăştia copilul?

An. Stăpâna mea mai mare.

Ca. Tu, acum, dece l-ai primit?

Sy. M'a rugat stăpâna mea mai mică, să-i fie adus un copil şi lucrul să fie tăinuit.

Ca. Vorbeşte, tu. Ce ai făcut cu acest copil?

Sy. L-am dus la stăpână-mea.

Ca. Şi stăpână-ta, ce face cu acest copil?

Sy. Pe dată l-a şi dat stăpâne-mii.

Ca. Cărei stăpâne, ticăloaso? *An.* Sunt două.

Ca. Tu, ţine-ţi gura, când nu te întreb.

(către Syra). Dela tine să aflu.

Sy. Vreau, să spun că mama l-a dat în dar fiicei.

Ca. Spui mai lămurit ca adineaori.

---

1) *falsus incertusque sum.*

www.digibuc.ro

Sy. Pentrucă şi tu mă întrebi mai mult.

Ca. Răspunde-mi repede: Dar aceea, căreia i-a fost dat în dar?

Sy. L-a trecut drept copil presupus. *Ca.* Al cui? *Sy.* Al său. *Ca.* Drept copilaşul său? *Sy.* Drept copilaşul său *Ca.* Zei, vă cer mărturia voastră! Ce uşor o alta naşte un copil, pe care l-a mai născut o alta! Asta a născut copilul, fără dureri, cu casna alteia. Copilul ăsta e chiar fericit: Are două mame şi două mătuşi. Mă tem chiar să n'aibă şi mai mulţi taţi. Vezi-o, ticăloşenia femeiască!

An. Pe Polux, ticăloşenia asta priveşte mai mult pe bărbaţi, decât pe femei: Un bărbat, iar nu o muiere, a lăsat-o pe ea însărcinată.

Ca. Asta o ştiu şi eu, caşi tine. Tu i-ai fost gardianul cel pricopsit.

An. Tare eşti, mult poţi [1]). Bărbat erà, mai mult putea: A biruit; ce ţintea, şi-a luat [2]).

Ca. Pe Hercle, la fel cum ţi-ei lua [2]) şi tu o mare pedeapsă.

An. Despre partea asta, chiar dacă n'o spuneai, lucrul se înţelegea dela sine.

Ca. Şi nu-i chip, să mi-te fac astăzi, sá-mi spui, cine-i ăsta?

An. Până acum tăcui: De acum n'am să mai tac, când el e aci, de faţă [3]) şi *nu* se aratá pe sine.

Di. (aparte). Am împietrit: nu îndrásnesc, să mă mişc din loc, nenorocitul! Afacerea este dată pe faţă, pe de-a'ntregul ei. Acolo sunt comiţiile adunate, sá mă judece. Fapta aceea ticăloasă e a mea şi prostia e tot a mea. Mă tem c'o să-mi şi spună numele. (Se sprijină de perete).

Ca. Vorbeşte, cine şi-a bătut joc de fecioria fetei mele?

An. (către Din.). Te văd, c'ai luat peretele în stăpânire, de frica faptelor tale ruşinoase.

Di. (aparte). Nici viu, dar nici mort nu sunt şi nici, ce am,

---

1) *plus potest qui plus ualet.* — 2) *apstulit, attuli.* Joc de cuvinte. (In l. franceză e mai răuşit: *remporter, apporter).*

3) *quando adest.*

www.digibuc.ro

să mă fac acum, nu ştiu. Să-o şterg de aci, să mă duc spre el, nu ştiu. Frica m'a înţelenit.

Ca. Spui, sau nu?

An. Diniarchus, după care o logodiseşi mai nainte.

Ca. Unde e omul ăsta, pe care îl numişi?

Di. Aci sunt, Callicles. Te rog fierbinte pe ai tăi genunchi, să înduri cu înţelepciune o faptă nesăbuit facută şi să-*mi* ierţi, ce am făcut, la beţie, nemai fiind stápân pe mine [1]).

Ca. Nu-i frumos, să dai vina pe ceva mut, care nu poate vorbi, pentrucă vinul, dacă ar putea vorbi, s'ar desvinovăţi şi el. Nu vinul stápâneşte pe oameni, ci omul pe vin, dacă cu adevárat sunt cinstiţi. Pentrucă omul, care-i necinstit, de bea, ori chiar de se fereşte, să bea, necinstit rămâne din firea lui.

Di. O ştiu, cá va trebui, să-mi aud multe vorbe, pe care n'aş vrea, să le aud, din pricina vinei mele. Mărturisesc că m'am greşit faţă de tine, căzând în păcat [2]).

An. Callicles, ia seama, rogu-te, faci o mare nedreptate: Cel vinovat îşi apără cauza nelegat, pe martori îi ţii legaţi.

Ca. (catre robi). Deslegaţi-le. Aide, plecaţi acasă la voi şi tu şi ea. Stăpânei tale, tu, să-i spui astea: Să dea înapoi copilul, dacă îl va cere cineva. (catre Diniarchus). Iar tu, sá mergem la judecată.

Di. Dece vrei să merg la judecatá? Judecătorul doar tu îmi eşti. Pentrucă, te rog, Callicles, să-mi dai de soţie pe fiica ta.

Ca. Să ţi-o dau eu? Pe Polux, văd că treaba asta ai făcut-o mai nainte. Că, n'ai adăstat, până să ţi-o dau eu; ţi-ai luat-o tu singur. Acum, dupăce mi-ai umblat, ţi-ai gasit-o. Insă, am să te ating şi eu la pungà cu asta: Din zestre, trag la o parte şase talanţi mari, să fie, pentru nesocotinţa asta a ta [3]).

Di. Eşti prea bun cu mine.

Ca. Copilul tău, dela asta de aci, e mai bine ca tu, să-l ceri

---

1) La fel se va desvinovăţi şi Lyconides, în *Aulularia*, 731-775. Scena însă e mai răuşità acolo, prin umorul, ce rezultă din echivocuri.

2) *ego tibi me obnoxium esse fateor culpae compotem.* — *(noxius, noxa,* greşeală care aduce vătămare, pagubă; *culpa,* greşeală, ca act neingăduit, vină. — 3) *pro ista inscitia.*

www.digibuc.ro

îndărăt. Iar soţia să ţi-o iei dela casa mea cât mai repede, cu putinţă. Eu mă duc. Am să-i şi trimit înştiinţare unei rude a mele, să-i spun, să-şi găsească acum o altă cuscrenie pentru fiul său. (iese).

Di. Acum, eu am să-mi cer copilul dela ea, să nu se apuce să tăgăduească, la urmă. Primejdie nu-i, deoarece chiar ea însăş, dela sine, mi-a destăinuit toată afacerea, aşacum s'a petrecut.

Dar, pe Polux, la timp, cum nu se mai poate de potrivit, iat-o, că iese chiar ea afară. Lung ac mai are, că tocmai deacolo îmi împunse inima [1]).

Phronesivm. Diniarchvs. Astaphivm.

Ph. O năroadă şi vrednică de dispreţ este curtezana, care îşi uită în vin de treburile sale. Dacă celelalte părţi ale corpului îi sunt ameţite de băutură, cel puţin inima să-i fie trează. Imi vine să turbez că mi s'a bătut coafeuza. Ea îm spuse, că copilul cu pricina s'a dovedit a fi al lui Diniarchus.

Di. O văd, o aud pe aceea [2]), la care se află şi averea şi copilul meu.

Ph. Iată, îl văd pe acela care, iubindu-mă, m'a pus tutore peste bunurile sale.

Di. Femeie, am plecat să vin la tine.

Ph. Ce este, dragostea mea?

Di. Nicio „dragoste", lasă gluma. De aşaceva nu-mi arde mie acuma.

Ph. Ştiu, pe Castor, ce vrei, ce ceri, ce pretinzi [3]): Pe mine vrei să mă vezi, îmi pretinzi, să te iubesc, îţi ceri copilul.

Di. O, zei nemuritori! Câtă limpezime la vorbă [4]): In puţine vorbe a atins tot ce doresc eu!

Ph. Ştiu că ai o logodnică şi un copil cu logodnica ta; şi că ai să ţi-o iei de soţie; că inima îţi este acum prinsă într'altă parte [5]). Tu, o să te duci, iar eu am să-mi rămân ca o pără-

---

1) *cor pungit meum.* — 2) *uidi, audiui.*
3) *quid uis, postules, petas.* — 4) *Ut planiloqua est.*
5) *esse alibi iam animum tuom.*

www.digibuc.ro

sită [1]). Şi totuş, ia gândeşte-te la şoarece, cât e el de mic şi ce animal inteligent, care nu-şi încredinţează niciodată viaţa unei singure găuri! Pentrucă, dacă i-se astupă o ieşire, îşi caută scăparea prin cealaltă deschizătură.

Dl. Când o să mai am timp, am să vorbesc cu tine mai pe îndelete despre lucrurile astea. Acum, dă-mi copilul.

Ph. Ba, rogu-te, să mi-l mai laşi la mine aste câteva zile.

Di. Nici vorbă. *Ph.* Te rog. *Di.* Ce vrei cu el? *Ph.* E spre binele meu. Numai aste trei zile, până o isprăvesc într'un fel cu militarul, îngădue-mi, să-l am. Dacă am să-l am, o să-ţi folosească chiar şi ţie: dacă ai să ţi-l iei, atunci toată nădejdea dinspre partea militarului [2]) mi se va spulbera.

Di. Iţi urez isbândă, pentrucă, dacă aş vrea să refac lucrul din nou [3]), n'aş mai avea putinţă. Acum, foloseşte-te de copil şi îngrijeşte-l, când pentru îngrijirea asta îţi ies bani [4]).

Ph. Pe Castor, te iubesc aşa de mult pentru lucrul acesta. Când acasă te-i teme de vreo supărare, să fugi încoa la mine. Cel puţin să-mi rămâi prieten pentru jupueala altora [5]).

Di. Rămâi cu bine, Phronesium.

Ph. Nu mai sunt deci pentru tine ochişorul táu?

Di. Vorba asta o să mai vină ea vremea, să fie din nou amintită, între noi [6]). Mai vrei ceva?

Ph. Să fii sănàtos.

Dl. Când am să mai am timp, voiu veni la tine. —

Ph. Se duse de-abine, de aci, se îndepărtă. Acum pot spune aci, orice vreau. Este o vorbă înţeleaptă, care se spune: Unde sunt prieteni, acolo e şi belşug [7]). Mulţumită lui, trag eu nădejde, să-l ating chiar azi pe militar la pungă, pe care îl iubesc [8]) pe Castor, mai mult ca pe mine, până — iau ce doresc eu. Oricât de mult am lua dela alţii, niciodată nu ni-se pare

---

1) *quasi pro derelicta sim.* — 2) *a milite spes.*

3) *refacere* (p. *reficere).* — 4) *et procura... quando pro cura aes habes.* — 5) *amicus mi esto manubiarius.*

6). *interatim furtim.* — 7) *ubi amici, ibidem opes.* Cam aceeaş ideie în *Çistellaria,* v. 80. — 8) *mage amo,*

www.digibuc.ro

în destul, ce ni s'a dat. Aci stă tot meşteşugul curtezanelor.

As. Ah, taci!

Ph. Ce este, rogu-te?

As. Tatàl copilului este aci.

Ph. Lasă-l să vină încoa. Lasă-l, dacă cu adevărat este el.

As. E chiar el.

Ps. Lasă-l să vină la mine, dupăcum îi e dorinţa.

As. Ţine drumul drept încoa.

Ps. Pe Castor, am să-l dau acum gata cu vicleşugurile mele.

ACTVL AL V-lea.

Stratophanes. Phronesivm. Strabax. Astaphivm.

Strat. Aduc o m'na de aur iubitei, să-mi ispăşesc păcatele. Ca să-mi fie bine primite acelea, pe care le pierdui mai nainte, mai adaug pe deasupra asta. Dar, ce văd? Pe stăpână şi pe servitoarea ei înaintea casei. Să mă apropiiu de ele. Ce-mi lucraţi aci?

Ph. Nu-mi vorbi.

Strat. Eşti prea făr'de inimă.

Ph. Ai putea, să nu-mi mai baţi capul?

Strat. Ce s'a întâmplat, Astaphium?

As. Pe Castor, pe bună dreptate, este ea supărată pe tine.

Ph. Eu, e chiar puţin, de câtă pică am eu pe el!

Strat. Eu, dragostea mea, dacă m'am greşit cu ceva mai nainte, drept ispăşire îţi aduc piesa asta de aur. De nu mă crezi, vezi-o.

Ph. Mâna mă opreşte, să cred un lucru, mai nainte [1]) de a-l avea. Copilului îi trebue hrană, îi trebue deasemenea şi mame-sii, care l-a scăldat; doicii, ca să aibă lapte, trebue să-i dai din belşug vin vechiu, să bea şi ziua şi noaptea. Ne trebuesc lemne, ne trebue carbuni, e nevoie de faşe [2]), perne, leagăn,

---

1) *manu' uotat priu'.* — 2) *fasciis opus est. (fascia).*

www.digibuc.ro

scutece; ne trebue untdelemn, ne trebue făină. Copilul are doar nevoi zilnice [1]): Toate astea nu-s lucruri numai de o singură zi, ca să nu mai fie nevoie de ele [2]). Copiii de militari doar nu se pot creşte cu una cu două.

Strat. Ia, uită-te încoa. Ţine asta, să ai cu ce face faţă nevoilor [3]).

Ph. Dă-o încoa, deşi e puţin lucru.

Strat. Mai pun pedeasupra încă o mina [4]).

Ph. E puţin.

Strat. După dorinţă, orice vei porunci, ţi se va da. Acum, dă-mi o sărutare.

Ph. Dă-mi drumu, îţi spun, nu te pot suferi.

Strat. Nicio bucurie. Nu sunt iubit, îmi pierd vremea de geaba [5]). Mai mult de zece greutăţi de — dragoste, le pierdui pe nesimţite.

Ph. (către Ast.). Ţine astea şi du-le înăuntru.

Strab. Unde păcatu mi-o fi iubita? Nici la ţară, nici aici, nu fac nicio treabă; mă împut de şedere [6]). Tot stând tolănit pe pat şi tot adăstând-o, aşa m'am înţelenit, ca un nenorocit [7]). Dar, iat-o, o văd. Ei, prietenă, ce faci?

Strat. Cine-i ăla?

Ph. Pe Castor, unul, pe care-l iubesc mai mult, ca pe tine [8]).

Strat. Ca pe mine? *Ph.* Ca pe tine. *Strat.* Cum vine asta?

Ph. Asta, să nu-mi mai baţi capu.

Strat. Şi-acuma, ai, te duci, că te văzuşi cu aurul la mână?

Ph. Am pus la păstrare înăuntru, ce-mi dăduşi.

Strab. Vino, prietenă, să-ţi vorbesc.

Ph. Dar eu tocmai spre tine veneam, desfătareo.

Strab. Pe Hercle, îţi spun chiar serios, că, deşi îţi par un

---

1) *Puerus est totum diem. (puerus*, formă v. p. *puer).*
2) *opu' quin opu' semper siet* V. şi *Asinaria*, v. 196-200,
3) *qui istuc ecfictas opus.* — 4) *addam unam minam.* (*Bothe*).
5) *teritur dies.* — 6) *corrupor situ.* Strabax, ieşea dela Phronesium.
7) *ita miser cubando in lecto hic exspectando obdurui.*
8) *quem mage amo.*

www.digibuc.ro

nàtăfleaţă, vreau, să mă înveselesc şi eu puţin. Şi, deşi eşti frumoasă, n'ai câştigat nimic, de nu mă bucur şi eu de frumuseţea ta.

Ph. Vrei să te îmbrăţişez, sá-ţi dau o sărutare?

Strab. Fă-mi orice, de care să mă bucur.

Strat. Chiar sub ochii mei, sà-i îngădui eu, să îmbrăţişeze pe alţii? Pe Hercle, mai bine mort, acum. Muiere, astâmpara-ţi mâna, de nu vrei ca tu şi àsta sá vă găsiţi moartea, de mâna mea, cu sabia asta!

Ph. * mai bine, ostaşule, dacă vrei să fii iubit. Cu aur, nu cu sabia, ai să mă poţi împiedeca, să nu-l iubesc pe acesta, Stratophanes.

Strat. Cum, ticăloaso, femeie frumoasă şi cu duh, ce eşti, să te apuci, să iubeşti o aràtare ca ăsta?

Ph. Nu-ţi vine în minte [1]) o vorbă, pe care a spus-o un actor pe scenà: Toţi oamenii, în meseria lor, îşi vàd de interesul lor, oricât desgust le-ar aduce [2]).

Strat. Pe omul ăsta să-l îmbraţişezi tu, aşa de desgustător şi aşa de murdar?

Ph. Oricât ar fi el de murdar, oricât de desgustător, pentru mine e cu duh, e frumos.

Strat. Ţi-am dat eu aur —

Ph. Mie? Ai dat lui fii-tău de ale gurii. Acuma, dacă vrei să tragi nădejde, ca să fie asta cu tine [3]), mai dá o a doua mina de aur.

Strab. Amândouă sunteţi nişte ticăloase. (către Strat.). Tu, păstreazá-ţi mai bine banii pentru drum [4]).

Strat. Cât îi datorezi ăstuia?

Ph. Trei.

Strat. Ce sunt astea trei?

---

1) *uenitne in mentem tibi quod uerbum in cauea dixit histrio.*

2) *callent et fastidiunt.*

3) *hanc* (Adică: *Astaphium)* Alţii atribue aceste cuvinte lui Astaphium.

4) *malam res is et magnam magno opere, serua tibi uiaticum.* Traducere nesigură. Textul până la sfârşit, prezintă pe alocuri greutăţi, nefiind bine restabilit.

www.digibuc.ro

Ph. Parfum, noapte, sărutări [1]).

Strat. Cum e ea, aşa-i şi răspunsul! Cel puţin acum, dacă mă iubeşti, îmi dai şi mie ce şi ce din lucrurile astea plăcute ale tale?

Ph. Ce este, dragosteo, ce vrei, să-ţi dau? Şi apoi mai ce [2])? * * * *

(catre Strabax). Omule dragă, ia seama, să nu-ţi facă vreo rană, că-i sunt de fier dinţii.

Strat. Pe toată lumea o primeşte la ea! (către Strabax). Tu, astâmpără-ţi mâna dela ea.

Strab. Pe Hercle, ia seama la părueală, viteazule!

Strat. I-am dat aur. *Strab.* Şi eu argint. *Strat.* Şi haină şi purpură [3]).

Strab. Dar şi eu, oi şi lână şi multe altele, pe care le va cere, i-le voiu mai da. E mai cuminte, să te iei la întrecere cu mine cu parale, decât cu ameninţări.

Ph. Pe Castor, plăcut muritor mai eşti, dragă Strabax, dă-i înainte.

As. (aparte). Un nătăfleaţă şi un nemintos se ceartă amândoi spre pierzania lor [4]): şi cu folosul noi suntem.

Strat. Aide, tu, mai întâi. Pierde-te cu ceva.

Strab. Ba, mai întâi, pierde-te tu şi nenoroceşte-te.

Strat. Iată-ţi un talant de argint. Este un Philippus. Ţine-ţi-l.

Ph. Cu atât mai bine: Al nostru eşti, dar, cu mâncarea ta [5]).

Strat. Unde este darul tău? Desleagă-ţi chimirul [6]), sfidătorule. Dece te codeşti?

Strab. Tu-mi eşti un străin, iar eu îmi locuesc aci. Eu nu-mi umblu încins cu chimirul. Ii aduc însă o întreagă turmă de dobitoace, în punga asta strâns legată [7]). Asta îmi fù darul meu! Cum îl mai descinsei la chimir [8])!

Strat. Ba, ce se potriveşte, cu ce dădui eu!

---

1) *unguenta, noctem, sauium.*

2) † *dic tum super feri* †. Urmează text nesigur, intraductibil.

3) † *eat apale puram* † (*at ego pallam et purpuram*, Camerarius).

4) *damnis certant.* — 5) *sed de uostro cibo.* — 6) *solue zonam, prouocator.* — 7) *obligata.* — 8) *ut discinxi hominem.*

www.digibuc.ro

Ph. (către Strat). Ai, înăuntru, dragă, aide, tu vei fi cu mine. (către Strabax). Şi tu o să-mi fii cu mine.

Strat. Ce? Ce spui? Cu ăsta să-mi fii? Eu, care dădui mai la urmă?

Ph. Tu ai dat acum, el o să mai dea. Al tău, îl am, dela el îl aştept. Vreau însă să vă înveseliţi amândoi, dupăcum vă e voia [1]).

Strat. Fie. (aparte). Dupăcum văd eu că stau lucrurile, să te mulţumeşti şi cu ce ţi-se dà!

Strab. Eu unul ştiu bine că n'o să te las, să-mi pui stăpânire pe patul meu.

Ph. Pe Castor, bine îi mai prinsei în laţ şi aşa cum am voit! (către public). Fiindcă văd că treburile mi-au ieşit din plin, am să má 'ngrijesc, caşi ale voastre, sá vá fie la fel. E careva printre voi, căruia îi e aminte de aşaceva, să mă facă s'o ştiu.

De dragul lui Venus, bäteţi din palme: Sub a ei obladuire este comedia de faţă. Rámâneţi cu bine, privitori. Bäteţi din palme şi ridicaţi-vă în sus.

1) Scenà, cât se poate de desgustatoare.

www.digibuc.ro